

2023

AZERBAIJAN

ÜLKE RAPORU

Azerbaycan Ülke Raporu 2023

Giriş:

Azərbaycan Ülkə Raporu, 2023 yılında gerçəkleşecek olan Azərbaycan ziyareti için iş bu ülkə raporu hazırlanmıştır.

- 1 Baki İqtisadi rayonu
- 2 Naxçıvan İqtisadi rayonu
- 3 Abşeron- Xızı İqtisadi rayonu
- 4 Dağlıq Şirvan İqtisadi rayonu
- 5 Gəncə-Daşkəsən İqtisadi rayonu
- 6 Qarabağ İqtisadi rayonu
- 7 Qazax-Tovuz İqtisadi rayonu
- 8 Quba-Xacmaz İqtisadi rayonu
- 9 Lənkəran-Astara İqtisadi rayonu
- 10 Mərkəzi Aran İqtisadi rayonu
- 11 MİH-Mugan İqtisadi rayonu
- 12 Şəki-Zaqatala İqtisadi rayonu
- 13 Sərqi Zəngəzur İqtisadi rayonu
- 14 Şirvan-Salyan İqtisadi rayonu

Azərbaycan Ülkə Raporu 2023

İçindekiler

Azerbaycan Ülke Notu	3
Etimoloji	3
Tarihçe	3
Antik Dönem	3
Sasanilerden Safavilere	3
Modern Tarih	5
Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti	5
Transkafkasya Demokratik Federal Cumhuriyeti	5
Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti	6
İkinci Dünya Savaşı Ve Soğuk Savaş Dönemi	6
İran Azerbaycan'ı	7
Azerbaycan Ekonomisinin Gerilemesi Ve Haydar Aliyev Dönemi	7
Glasnot Ve Prestroyka	8
Sscb'nin Çözülüşü Sonrası	9
Siyaset	10
Coğrafya	12
İklim	12
Biyocoşunluluk	12
Dış İlişkiler	13
İdari Bölgeler	14
Büyük Şehirler	15
Ekonomi	17
Enerji	18
Tarım	18
Turizm	19
Ulaşım	19
Bilim Ve Teknoloji	20
Demografi	21
Etnik Azınlıklar	21
Kentleşme	21
Genel Görünüm	22
Dış Ticaret	24
Ülkenin İthalatı	24
Ülkenin İhracatı	24
Sektörler Ve Fırsatlar	25
Azerbaycan'a İhracatta Başlıca Potansiyel Sanayi Ürünleri Matrisi	27
Azerbaycan'a İhracatta Başlıca Potansiyel Tarım Ve Gıda Ürünleri Matrisi	29
İki Ülke Arasında Ticaretin Altyapısını Oluşturan Anlaşma Ve Protokoller	30
Dış Ticaret Politikası Ve Uygulamaları	31
Pazarın Özellikleri	36
Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları	36
Dağıtım Kanalları	36
Tüketici Tercihleri	36
Kamu İhaleleri	36
Önemli Sektörler	37
Sanayi	38
Madencilik	38
Enerji	39
Pazarda Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar Ve Diğer Bilgiler	39
İş Kültürü	39
Para Kullanımı	39
Pasaport Ve Ülkeye Geçici Giriş Vizesi Uygulaması	39
Resmi Tatiller (Milli Gün Vb.) Ve Mesai Saatleri	40
Yerel Saat	40
Şirket Kuruluşu Ve İş Yapma İle İlgili Bilgiler	41
Şirket Türleri	41
Şirket Kurma Prosedürü	41
Sigorta	41
Prim Oranları	42
Bankacılık Mevzuatı	42
Vizeler (Çalışma, Oturma İzinleri, Geçici Çalışma Vizesi, Başvuru Mercii Gibi Bilgiler	43
KAYNAKÇA	44

Azerbaycan Ülke Bilgi Notu

Azerbaycan, resmî adıyla Azerbaycan Cumhuriyeti (Azerice: *Azərbaycan Respublikası* [ˈɑzərbɑjdʒɑn respublikɑsɯ]), Batı Asya ile Doğu Avrupa'nın kesişim noktası olan Kafkasya'da yer alan bir ülkedir. Güney Kafkasya'nın en büyük yüz ölçümüne sahip ülkesi olan Azerbaycan'ın doğusunda Hazar Denizi, kuzeyinde Rusya, kuzeybatısında Gürcistan, batısında Ermenistan ve güneyinde İran ile komşudur. Kendisine bağlı olan Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin ise kuzey ve doğusu Ermenistan ile, güneyi ve batısı İran ile çevrilmiştir. Türkiye ile de 17 km'lik sınırı bulunmaktadır.

Azerbaycan, zengin kültürel mirasa sahiptir. Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkeler arasında opera, tiyatro gibi sahne sanatlarını barındıran ilk ülke olma özelliğini taşır.

Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti 1918 yılında kurulmuştur, ancak iki yıl sonra 1920, 26 Nisan'da Kızıl Ordu sınırı geçerek Azerbaycan'a girmiş, 28 Nisan 1920'de Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulmuş ve ardından Sovyetler Birliği topraklarına katılmıştır. Ülkenin tekrar bağımsızlığını kazanması 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılması ile gerçekleşmiştir.

1991 yılının Eylül ayında, çatışmalı bölge Dağlık Karabağ'daki Ermeni çoğunluk, Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nden ayrılmak istemiş ve SSCB'nin çözülme sürecinde başlayan Birinci Dağlık Karabağ Savaşı 1994 yılında sona ermiştir. Dağlık Karabağ ve onu çevreleyen 7 bölge o zamana kadar uluslararası alanda Azerbaycan'a bağlı kabul edilirken Savaş sonrasında bölge, AGİT öncülüğünde yapılan görüşmeler sonucunda fiilen bağımsız kabul edildi. Dağlık Karabağ Cumhuriyeti, fiilen savaşın sona ermesinden bu yana bağımsız olmasına rağmen, diplomatik anlamda hiçbir devlet tarafından tanınmamaktadır ve Azerbaycan'a bağlı bir de jure bölge olarak kabul edilmektedir. Nitekim 2020 yılında gerçekleşen çatışma sonrasında Dağlık Karabağ ve 7 bölge yeniden Azerbaycan yönetimi altına girdi.

Azerbaycan, üniter bir anayasal cumhuriyettir. Türk Devletleri Teşkilatı ve TÜRKSOY'un etkin üyesidir. 158 ülkeyle diplomatik ilişkisi ve 38 uluslararası kuruluşa üyeliği vardır.[13] GUAM, Bağımsız Devletler Topluluğu ve Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü'nün kurucu üyelerindedir. 1992'den bu yana Birleşmiş Milletlere üyedir, 9 Mayıs 2006'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kurulan İnsan Hakları Konseyi'nin üyeliğine seçilmiştir. Ayrıca Bağlantısızlar Hareketi, AGİT ve Avrupa Konseyi'ne de üyedir, Barış İçin Ortaklık projesinde NATO ile iş birliği yapmaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'nda resmî din yoktur ve ülkedeki tüm ana siyasi güçler laik milliyetçidir ancak halkın çoğunluğu ve kimi muhalefet güçleri Şii İslam inancına sahiptir. Diğer Doğu Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri ile karşılaştırıldığında Azerbaycan, sosyal ve ekonomik gelişme ile okuryazarlık oranında yüksek seviyelere ulaşmıştır. İşsizlik ve intihar oranları da düşüktür.

Bununla beraber 1993'ten beri iktidarda olan, Yeni Azerbaycan Partisi, bireysel hakları sınırlama, siyasal baskı, basına yönelik sansür gibi otoriter ve insan haklarını zedeleyici politikalar yapmakla suçlanmıştır. Azerbaycan, 1 Ocak 2012 tarihinden itibaren Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde iki yıllık daimi olmayan üyeliğe başlamıştır.

Etimoloji

Steingass'ın Farsça sözlüğünde āzar-ābād, آذر آبادگān āzar-ābādīgān Tebriz şehrinin eski adı olarak kaydedilmiştir. "Āzar" (Farsça: آذر) Ateş, baycan veya orijinal olarak bilinen haliyle "Pāyegān" (Farsça: پایگان) Muhafız/Koruyucu (Āzar Pāyegān = "Ateş Muhafızları") (Farsça: آذر پایگان) anlamına gelmektedir. Adların kökeni Zerdüştlük dönemi Perslerine (İran) dayanır. Müslümanların Pers'i fethetmesinden sonra birçok Farsça söz Arapça yazılmaya başlandı ve orijinal telaffuz şeklini yitirdi; örneğin "G / P / ZH / CH" sesleri Arapçada herhangi bir karşılık bulamadı. Böylece "Azar Paigān", Azerbaycan olarak bilinir hale geldi.

Farklı bir görüşe göre, Azerbaycan adı Ahameniş İmparatorluğu'nda Midya satraplığının yöneticiliğini yapan ve imparatorluğun Büyük İskender tarafından fethinden sonra görevine devam eden Pers Atropat'tan türemiştir. Bu adın da Zerdüştlük dini kökenli olduğu düşünülmektedir. Atropat, Atropatena bölgesinde (günümüzde İran Azerbaycan'ı) egemenlik kurmuştur. Diğer bir görüşe göre ise o bölgede büyük bir devlet kurmuş olan ve Hazar Denizi'ne de adını veren Hazarlar'ın (Kazar, Kuzar, Xazar) adından kaynaklanır.

Tarihçe

Antik dönem

Kobustan'da milattan on bin yıl önce oluşturulduğu tespit edilen bulgular, UNESCO tarafından hazırlanan Dünya Mirasları listesine dahil edilmiştir.

Azerbaycan'daki en eski insan yerleşimleri Taş Devri'ne kadar uzanır, bu yerleşimin bulgularına Azıh Mağarası'nda rastlanmıştır ve Kuruçay kültürü adıyla tanınır. Eski Taş Çağı ve Tunç Çağı ile ilgili kalıntılara ise Tağılar, Damcılı, Zar, Yatak-yeri adlı yerleşim merkezlerinde yer alan mağaralarda ve Leylatepe ile Saraytepe nekropollerinde ulaşılmıştır.

Azerbaycan'da milattan önce dokuzuncu yüzyılda, ilk İskit-Saka yerleşimleri başladı. İskitlerin ardından Manna Devleti (MÖ IX), sonra İranlı Medler Aras Nehri'nin güneyindeki bölgeye egemen oldular (MÖ IIV). Medler, MÖ 900-700 arasında büyük bir imparatorluk kurdular ancak MÖ 549 yılında yıkıldılar ve topraklarına Ahameniş İmparatorluğu sahip oldu. Ahamenişlerin, Azerbaycan topraklarını da ele geçirmesi üzerine buralarda Zerdüştlük yayılmaya başladı. Daha sonra Büyük İskender'in imparatorluğu Azerbaycan'da egemen oldu, devamında Selevkos İmparatorluğu'na bağlandı. Romalılar da Roma İmparatorluğu devrinde buraya yerleşti. Bölgenin asıl yerlileri olan Albanyalılar MÖ dördüncü yüzyılda bir imparatorluk kurdular. Bu devirde Zerdüştlük, Atropatena ve Kafkasya coğrafyasında yayıldı.

Sasanilerden Safavilere

Ana madde: Albanya

Bakü'de yer alan Kız Kulesi, 11-12. yüzyıllarda inşa edilmiştir ve UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır.

Albanya, 252'de Sasani İmparatorluğu'nun vasal bölgesi haline geldi ve Kral Urnayr, dördüncü yüzyılda devlet dini olarak Hristiyanlığı kabul etti. Devlet, çok sayıda Sasani ve Bizans fethine rağmen dokuzuncu yüzyıla kadar bölgede varlığını sürdürdü. Sasanilere itaat ederken kendi monarşisini de devam ettirebildi. Albanya Kralı, derebeyi olmasına rağmen sadece sembolik bir otoriteye sahipti. Sivil dini ve askeri otorite Sasani askeri hükümetinin elindeydi. 7. yüzyılın ilk yarısında ise bölgeye Müslümanlar tarafından yapılan fetihler sonucu Albanya da müslüman yönetimin çatısı altına girdi. Emevi halifesi, hem Sasanileri hem de Romalıları, transkafkasyadan çıkarmayı başardı ve 667 yılında, Kral Javashir öncülüğünde başlayan Hristiyan isyanını da bastırdıktan sonra Albanya'yı kendine bağladı.

Abbâsî Halifeliği'nin gerilemesiyle oluşan otorite boşluğunda, Müsafiriler, Sâciler, Şeddadiler ve Büveyhîler gibi birçok yerel devlet bölgeye egemen oldu. 11. yüzyılın başında Orta Asya'dan batıya doğru ilerleyen Oğuz Türkleri, Azerbaycan'ı ele geçirdi;

Bölgeye giren ilk Türk devleti 1067 yılında Selçuklular oldu. Türklerin yerleşimi öncesinde burada Ermenice, Farsça ve Eski Azerice gibi hint-avrupa dil ailesine ve kafkas dil ailesine mensup diller konuşuluyordu. Bunlardan Eski Azerice, zamanla Türkçe ile kaynaşarak günümüzdeki Azericenin ilk formunu oluşturdu. Bazı dilbilimciler, bu bölgede konuşulan Tat lehçelerinin de Eski Azericeden türediğini söylemektedir. Daha sonra bölgeye hakim olan İldenizliler, bölgesel olarak Selçuklu İmparatorluğu'na bağlı olmakla beraber kendi yönetimlerini kurdular.

Bölge hanedanlarından Şirvanşahlar, Timur İmparatorluğunun çatısı altında bir devlet haline geldikten sonra, Altın Orda Devleti Toktamış'a karşı savaşta Timurlular'a yardım ettiler. Timur'un ölümünden sonra ise bölgede Karakoyunlular ve Akkoyunlular olmak üzere iki bağımsız ve rakip Türk devleti ortaya çıktı: Kara Koyunlu ve Ak Koyunlular Azerice konuşan Türk boylarının bir konfedere devletiydi Şirvanşahlar ise bu süreçte yeniden bağımsızlaşarak ve yerel yönetimlerini güçlendirdiler.

I. İsmail'in Kızılbaş ordusu Azerbaycan seferini gerçekleştirip 1500'de Çabani Meydan Muharebesi'nde Şirvanşah Ferruh Yasar'ın ordusunu yenmiş ve Tebriz'e girip Safevi Devleti'ni kurmuştur. Safevi hükümdarlarının ana dili Azerice idi, devletin yıkılışına kadar Safevi sarayında konuşuldu. Devletin feodal beyleri Azerice konuşan Kızılbaş aşiretlerinden oluşuyordu. ve devlet yönetiminde üstünlük onlardaydı. benzer şekilde Safevilerin devlet ordusunu oluşturdular. Böylece Azerbaycan Safevi egemenliğine girmiştir. Daha sonra da Afşarlar, Zendler ve Kaçarlar tarafından yönetilmiştir. Bölgede o zamana kadar hakim olan Sünniliğin, ağırlığı Şii inancına bırakması da yine bu dönemde gerçekleşmiştir.

Şirvanşahlar, 1538'e kadar safevi egemenliği altında, kendi buldukları bölgede iktidarlarını sürdürebildiler. Şah İsmail'den sonra gelen oğlu Şah Tahmasb ise Şirvanşahları derdest ederek etti ve buldukları bölgeyi, Safevi vilayeti yaptı. Vilayetin adı da Şirvan oldu. Osmanlı- Safavi Savaşı sonunda Osmanlı Devleti, kısa süreliğine de olsa bugünkü Azerbaycan topraklarının bir kısmını ele geçirdi ve yönetti. 17. yüzyılın başında, Safavi yönetici I. Abbas, bölgeyi Osmanlılardan geri aldı.

Safevilerden sonra bölge Afşar hanedanı tarafından yönetildi. Nadir Şah'ın (h. 1736-1747) ölümünden sonra, onun eski tebaasının çoğu istikrarsızlığın patlamasından çıkar sağladı. Azerbaycanda çeşitli yarı bağımsız biçimlerine sahip çok sayıda kendi kendini yöneten Azerbaycan hanlıklar ortaya çıktı. Hanlıklar, Orta Asya ve Batı arasındaki uluslararası ticaret yolları aracılığıyla kendi işlerini kontrol ediyorlardı.

1722 ve 1723 yılları arasında süren Rus-İran Savaşı'nın sonrasında, Safavi İmparatorluğu çöktü. Bakü ve çevresi Ruslar tarafından işgal edildi. Kısa bir araya rağmen bugün Azerbaycan topraklarında bulunan Safavi Devletine komşu olan ülkeler, Safavilerin bölgeye gelişinden 19. yüzyıla kadar İranlıların yönetiminde kaldı.

Modern Tarih

Safavilerin ardından, bölge yine Türk kökenli olan Afşar Hanedanlığı'nın yönetimine girdi. Nadir Şah'ın ölümünün ardından ise bölgede kendi yönetimini sağlayan sayısız hanedan ortaya çıktı. Bu hanedanların yöneticileri İran Şahının tebası konumundaydı. Hanedanlar aynı zamanda, Orta Asya ve Batı arasındaki ticaret yollarının kontrolünü de ellerinde bulunduruyordu. Bölge ilerleyen tarihlerde Kürt kökenli olan Zendler ve yine Türk kökenli Kaçarlar tarafından yönetildi. 18. yüzyılın sonlarına doğru, Rusya güneydeki komşuları (aynı zamanda rakip devletleri) olan Osmanlı ve İran'a karşı daha saldırgan bir jeopolitik duruş sergilemeye başladı ve büyük kısmı İran'ın elinde bulunan Kafkasyayı ele geçirmeye çalıştı. 1804 yılında, Ruslar Ganja kasabasını işgal ederek İranlıları buradan çıkardı. Bu adım 1804 ve 1813 yılları arasında sürececek Rus-Pers savaşının da fitilini ateşledi. Askeri anlamda büyük bir güce sahip olan Ruslar bu savaştan galip çıktı. Savaş sonrasında imzalanan Gülistan antlaşması gereği Kaçarlar; Gürcistan ve Dağıstan ile pek çok hakanlığı bırakmak zorunda kaldılar.

İlerleyen yıllarda, Ruslar Gülistan Antlaşması'nı ihlal ederek İran'a ait Erivan Hanlığı'nı da ele geçirdi ve iki ülke arasında yeniden savaş başladı. Bu savaş 1826 ve 1828 yılları arasında sürdü. Savaşın sonunda imzalanan Türkmençay Antlaşması gereğince Kaçarlar; Erivan, Nahcivan ve Talış Hanlıkları üzerindeki egemenliklerini yitirdiler. Böylece bugünkü Azerbaycan topraklarından, İran kontrolü altında olan son kısım da yitirildi. Kafkasya topraklarının İran'dan Rusya kontrolüne geçmesiyle beraber bu iki egemenlik arasındaki sınırı Aras Nehri oluşturdu. Bu durum SSCB'nin çözülüşüne kadar devam etti.

Kaçarlar, 19. yüzyılın başında bugünkü Azerbaycan topraklarını da içeren Kafkasya bölgesini Rusya'ya bırakmak zorunda kaldı.

Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti

Transkafkasya Demokratik Federal Cumhuriyeti

Birinci Dünya Savaşı sırasında 1917 Ekim Devrimi sonucu yıkılan Rus İmparatorluğu'nun ardından, kısa süreliğine de olsa, bugünkü Azerbaycan Cumhuriyeti, Ermenistan ve Gürcistan'dan teşkil Transkafkasya Demokratik Federatif Cumhuriyet kuruldu. 1918 yılında ise TDFC çözüldü ve Mehmed Emin Resulzade tarafından kurulmuş olan Müşavet Partisi öncülüğünde Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti, bağımsızlığını ilan etti. Yeni Cumhuriyet için kullanılan Azeri ismi, cumhuriyetten öncesine dayanır ve cumhuriyet öncesinde sadece günümüz İran'ının kuzeybatı komşuları için kullanılırdı.

ADC, tarihteki ilk müslüman parlamenter cumhuriyet olma özelliğini taşır. Bu dönemde, parlamentonun önemli icraatları arasında kadınların oy hakkı yer alır. Bu bakımdan Azerbaycan, kadınlara erkeklerle eşit siyasal haklar veren ilk müslüman ülkedir. Bir diğer önemli icraat ise Müslüman dünyasının ilk modern üniversitesi olan Bakü Devlet Üniversitesi'nin kurulmasıdır.

Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti

1920 Nisanında, Geçici Devrim Hükümeti Ülke genelinde kontrol sağladı ve ülkenin adı Azerbaycan Halk Komiserleri Komitesi Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti oldu. Daha sonra bu isim Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti adını aldı, böylece Azerbaycan da Sovyetler Birliği'ne katılmış oldu. Azerbaycan Anayasası'nın kabulünden sonra ise 1921'de Azerbaycan Devrim Komitesi, Merkezi Yönetim Komitesi olarak değişti ve yüksek yasama organı oldu.

13 Kasım 1921 tarihinde Sovyet Rusya, Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye arasında Kars Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma sonucunda, Bağımsız Aras Cumhuriyeti, Naheivan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti adıyla, Azerbaycan Sovyet'ine dahil oldu. Diğer yandan Zangezur ve Alexandropol adıyla da bilinen Gümrü Ermenistan'a verildi.

12 Mart 1922'de Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan, bir araya gelerek Sovyet Rusya'nın öncülüğünde Transkafkasya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti'ni oluşturdu. Bu girişim, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği öncesinde ilk kez Sovyet Cumhuriyetlerinin birleşmesidir. Birlik Konseyi de yine bu 3 ülkenin temsilcilerinden oluşmaktaydı. Azerbaycan Neriman Nerimanov, Gürcistan Polikarpe Mdivani, Ermenistan Alexandr Fyodorovich Miasnikyan tarafından temsil edildi. Transkafkasya Komünist Partisinin ilk sektereri de Sergo Ordzhonikidze'dir.

1922 Aralıkta Birlik, Rusya Ukrayna ve Belarus'la birleşme kararı alarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni oluşturdu. Nitekim Transkafkasya birliği pek de uzun sürmedi. 1936 yılının Aralık ayında çözüldü ve liderler kendini pek çok konuda fikir ayrılığına düşmüş halde buldu. 3 ülke de doğrudan Sovyet Cumhuriyeti oldu.

İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemi

İkinci Dünya Savaşı sırasında ise Azerbaycan, SSCB'nin statik enerji politikasında kritik bir role sahipti. Savaşın başlarında Nazi Almanyası saldırmazlık paktına uydu ancak 22 Haziran 1941'de Almanyaya, SSCB'yi işgal edince durum değişti. Savaşın ilk yılında Azerbaycan 23 buçuk milyon ton petrol üreterek kendi petrol endüstrisinin rekorunu kırdı.[69] 1941'in sonuna gelindiğinde ise binlerce Azeri, Gönüllü Halk Birlikleri'ne katıldı. Seferberlik hali hayatın her alanını olduğu gibi petrol endüstrisini de etkiledi. Savaşın başlamasından bir hafta sonra, petrol işçileri, kendi çalışma saatlerini günde 12 saat olacak şekilde değiştirdi, tatiller ve izinler savaş sonuna kadar iptal edildi. Bakü'nün petrol kaynağı olması onu Hitler'in de hedefi haline getirdi. 1942 yılında Almanyaya güçleri, Bakü'ye saldırdı. Ancak saldırı başarısız oldu. Stalingrad'da yenilgiye uğrayan Alman ordusu geri çekilmek zorunda kaldı. Bununla beraber Doğu Cephesinde kullanılan SSCB petrolünün yüzde sekseni, Bakü'den tedarik edildi. 1942 yılında, Yüksek Sovyet kararıyla Azerbaycan petrol endüstrisinde çalışan 500'den fazla işçi, madalya ya da nişan ile ödüllendirildi. 130'dan fazlası SSCB'nin en yüksek dereceli onu ödülü olan "SSCB Kahramanlığı" unvanına layık görülmüştür. Azerbaycanlı Tümgeneral Azi Aslanov bu unvana iki kez layık görülmüştür.

İran Azerbaycan'ı

1941 yılında SSCB, İran'da Azerilerin yaşadığı bölgeyi işgal etti. Sovyet Ordusu, askeri birliği Aras'ın güneyinde Azeri nüfusunun etnik kimliğini koruyarak yaşamasına izin verdi. Sovyetlerin bölgedeki hakimiyet süresince Azerbaycanlılar kendi dilini konuşabildi. Fars hakimiyetinde gölgede kalan dil bu süreçte SSCB Azerbaycanı'ndan gelen yazarlar, gazeteciler ve hocalar sayesinde bu bölgede yaşatıldı. 1945'te SSC'nin geri çekilmesi sonrası özerk bir Azerbaycan Halk Cumhuriyeti kuruldu. Merkezi Tebriz lideri Jaafar Pishevari idi. Azerbaycan'ın seküler kültürü, eğitimi ve kurumları İran Azerbaycanı'nda da kendini gösterdi. Bu durum iki ülkenin SSCB kontrolü altında birleşeceğine dair yorumlara da neden oldu. Oysa sonunda İran Azerbaycanı soğuk savaşın en önemli anlaşmazlıklarından birine ev sahipliği yaptı. Batılı güçlerin baskısı ise SSCB'yi geri çekilmeye zorladı. İran hükûmeti 1946'da bölgede yeniden kontrol sağladı Demokrat Parti liderleri Sovyet Azerbaycanı'na iltica etti.

Azerbaycan ekonomisinin gerilemesi ve Haydar Aliyev dönemi

1960'larda SSCB siteminde yapısal krizler başgösterdi. Azerbaycan'ın petrolü Sovyet ekonomisindeki kritik önemini kaybetmeye başladı. Bunda hem diğer bölgelerdeki petrol kaynaklarının, hem de bu bölgedeki kaynakların tükenmesinin etkisi vardı. Sonuç olarak Azerbaycan yakın zamanın en düşük ekonomik büyümesiyle karşı karşıya kaldı. Azeriler ve Ermeniler arasındaki etnik gerilimler de bu dönemde baş gösterdi. Moskova, gerilimi düşürmek amacıyla Haydar Aliyev'i Azerbaycan Komünist Partisi'nin başına getirdi. 1969'da Aliyev'in icraatları ekonomik alanda yükselmeye sebep oldu ancak bu yükseliş de geçici bir süre için geçerliydi. Aliyev zamanında Azeri kökenli yönetici elitlerin de gücüne güç kattı. Aliyev 1982 yılında Moskovada bulunan Polütbüro'ya üye seçildi. 1987'de Gorbaçov öncülüğünde uygulanan prestroykaya karşı çıktığı için Gorbaçov tarafından emekliliğe zorlandı.

Glasnot ve Prestroyka

Soğuk Savaş'ın ilerleyen yıllarında Sovyet ekonomisinde belli sorunlar ortaya çıkmaya başladı. Askeri alanda gelişim sürerken halkın günlük ihtiyaçlarının karşılanmasında sıkıntı yaşıyordu. Üretim faaliyeti büyük oranda yavaşlamış ve aksamaya uğramıştı. Bu durumun en önemli sebeplerinden biri işçilerin üretime yabancılaşmaya başlamasıydı. SSCB'de işsizlik oranının yüzde 0 olması, toplumun sosyalist değerlere bağlılığının azalmasıyla birleşince, işçilerin üretim sürecine gereğinden az özen göstermesi sonucu ortaya çıktı. Bu duruma uzun süre çözüm bulunamazken dönemin devlet başkanı Gorbaçov'un 1986'da 27. Parti Kongresi'nde söylediğine göre sorun, üretici güçler ve üretim ilişkilerinin arasındaki uyumsuzluktan ileri gelmekteydi.[70] Gorbaçov, çözüm olarak işçilerin içinde bulunduğu yabancılaşma halinin sona erdirilmesi gerekliliğini ve Leninizme dönüşü önerdi. Prestroyka olarak adlandırılan ve SSCB'nin çözülme sürecinde kritik öneme sahip olan politikalar dizisi, politikanın da ötesinde bir yaşam tarzı olma özelliğine sahipti.[71] Ekonomik alanda dışarıya açılmayı merkezine alan prestroykanın 4 temel stratejisi vardı: Bireysel çıkarlara önem verilmesinin toplumsal üretimdeki sorunları azaltması, kamusal eleştiri (glasnot) yani işçilerin fabrikalarda işçi meclisleri kurup burada tartışmaları, demokrasi, son olarak da hukuk ve kontrol.[70] Prestroyka yeniden yapılanma anlamına gelmekteydi. İşçilerin yeniden ülkenin sahibi olduğunu anlatmak amaçlanıyordu. Glasnot ise açıklık politikasıydı. İşçilerin fabrikalarda ve buldukları tüm işyerlerinde söz hakkına sahip olmalarını içeriyordu. Ancak Glasnot bir süre sonra anti-sosyalist politikanın aracı haline geldi. Zaten SSCB ve kapitalist ülkeler arasındaki temel çatışma noktalarından birini özgürlük propagandası oluşturmaktaydı. Bu politikaların etkisiyle, bağımsız kuruluşlar ve siyasal örgütler ortaya açılmaya başladı.

Bunlardan birisi 1989'da kurulan ve SSCB'den ayrılmayı hedefleyen Azerbaycan Halk Cephesi'dir. Ülkede huzur sağlaması amacıyla öne sürülen bu politikalar huzursuzluğu daha da artırdı. Büyük bir kargaşa ortaya çıktı. Halka vaadedilen özgürlük sadece özel mülkiyet özgürlüğü ile sınırlı kaldı ve demokrasi alanında gerçekleşmedi. Azerbaycan'daki iç rahatsızlıklar, Moskova'nın ilgisizliğine cevap olarak zaten sıcak çatışmalara dönüşmüştü ve bu çatışmalar bağımsızlık ve ayrılık çağrısına yol açtı; olaylar Bakü'de yaşanan Kara Ocak'ta doruğa çıktı. 1990 yılından sonra, Azerbaycan SSC Yüksek Konseyi, başlıktaki "Sovyet Sosyalist" kelimesini kaldırdı, Azerbaycan Cumhuriyeti Bağımsızlık Bildirisi'ni kabul etti ve devlet bayrağı olarak Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin bayrağını kullanmaya başladı.18 Ekim 1991'de Azerbaycan Yüksek Konseyi, ülkede yapılan referandum yoluyla Bağımsızlık Bildirisi'ni doğrulattı ve Aralık 1991'de Sovyetler Birliği resmen dağıldı.

SSCB'nin çözülüşü sonrası

SSCB'nin çözülmesi sonrası bu coğrafyada tarihte eşine az rastlanır bir yoksulluk baş gösterdi. Sosyalizmin yeniden doğma ihtimaline karşı çok hızlı bir kapitalistleşme yaşandı. Bu süreçte, daha önce vadedildiği gibi şirket ve fabrika hisseleri insanlara dağıtıldı. (Sosyalizmin bunları tek elde topladığından ve mülkiyetin halka ait olması gerekliliğinden bahsediliyordu) Ancak, birkaç sene içinde büyük değerlere sahip olacak olan bu hisseler, bu dönemde halkın karşı karşıya kaldığı yoksulluk nedeniyle değerinin çok altında fiyatlara satıldı. Ve günümüzün oligarklarını oluşturacak isimlerin elinde toplandı. 1990'ların sonuna gelindiğinde yoksulluk 10 yıl önceye oranla azalmış ve halk normal yaşama dönmeğe başlamıştı ama geçiş sürecini oluşturan 10 yılın çok acılı olduğunu söylenebilir. 1993 yılının Eylülünde Azerbaycan, Bağımsız Devletler Topluluğu'na katıldı. 1991 yılında Dağlık Karabağ bölgesindeki çatışmalar büyük bir savaşa dönüştü. 1994'te ateşkes imzalandı ancak anlaşmazlıklar devam etti.[74] 1994 yılında çatışmaların sonunda Ermeniler, Dağlık Karabağ da dahil olmak üzere Azerbaycan'ın yüzde 16 kadarını kontrolü altına aldı. Yaklaşık 30.000 kişi yaşamını kaybetti ve bir milyon kişi bulunduğu yerden ayrılmak zorunda kaldı. Dört Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararı (822, 853, 874 ve 884), "Ermeni güçlerinin Azerbaycan'ın işgal altındaki tüm topraklarından çekilmesini istedi".1970 nüfus sayımına göre 510.000 Rus ve 484.000 Ermeni Azerbaycan'da yaşamaktaydı; 1990'larda ise birçok Rus ve Ermeni, Azerbaycan'ı terk etti. 25-26 Şubat 1992'de Ermenistan'a bağlı kuvvetlerin Azeri sivilleri topluca katlettiği Hocalı Katliamı, İnsan Hakları İzleme Örgütü de dahil olmak üzere birçok uluslararası örgüt tarafından soykırım olarak kabul edilmektedir. Seçimle başa gelmiş olan devlet Başkanı Ebulfez Elçibey, Surat Hüseyinov'un başında olduğu ordu tarafından görevden alındı. Bu olay sonrasında bir önceki devlet Başkanı Haydar Aliyev'in siyasal gücü arttı. 1994 yılında Hüseyinov, dönemin başbakanı Aliyev'e de darbe girişiminde bulundu ancak başarısız oldu ve vatan hainliği suçlamasıyla tutuklandı.[83] Ertesi yıl, Aliyev'e karşı bir darbe girişimi daha oldu. Bu sefer başını Rovşen Cevadov'un çektiği OMON adıyla bilinen özel amaçlı polis birlikleri tarafından yapılan darbe girişimi başarısız oldu. Bu olayın ardından Azerbaycan OMON birlikleri dağıtıldı. Bu süreçleri, ülkenin devlet bürokrasisi ve yolsuzluklarla dolu kötü şöhreti izledi. 1998 Kasımında Aliyev ikinci dönem için yeniden seçildi. Ekonomide yaşanan gelişmelere rağmen Aliyev'in başkanlığı, seçim hilesi şüphesi, ekonomik istikrarsızlık ve iç yolsuzluk nedeniyle eleştirildi. Aliyev'in ölümünden sonra 2003 yılında oğlu İlham Aliyev, hem Yeni Azerbaycan Partisi'ne hem de Azerbaycan Devleti'ne başkanlık yaptı ve 2013 yılında 3. kez yeniden seçildi.[88] Azerbaycan resmî olarak günümüzde 66 yönetim bölgesine ayrılır ve 12 şehri vardır ancak hala topraklarının bir kısmı Ermenistan tarafından de-facto olarak kontrol edilmektedir.

Siyaset

Azerbaycan siyasi sisteminin yapısal oluşumu, yeni Anayasanın 12 Kasım 1995 tarihinde kabul edilmesiyle tamamlanmıştır. Anayasanın 23. maddesine göre Azerbaycan Cumhuriyeti devlet sembolleri bayrak, arma ve millî marştır. Azerbaycan'daki devlet gücü sadece iç meselelerle ilgili yasa ile sınırlıdır, ancak uluslararası meseleler için ayrıca uluslararası anlaşma hükümleri ile sınırlıdır.

İcra, Yasama ve Yargı bölümlerinden oluşan Anayasa başkanlık cumhuriyeti olduğunu belirtiyor. Yasama yetkisi, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'ndeki tek meclisli Millî Meclis ve Yüksek Millî Meclis tarafından tutulur. Millî Meclis olarak adlandırılan Azerbaycan Parlamentosu, 125 milletvekilinden oluşmakta ve seçilen her üye için 5 yıl olmak üzere, çoğunluk oylaması sistemine göre seçilmektedir. Seçimler her beş yılda bir Kasım ayının ilk Pazar günü yapılır. Parlamento hükûmetin oluşumundan sorumlu değildir, ancak Anayasa, Millî Meclis, Bakanlar Kurulunun onayını ve hâlihazırda Parlamentonun neredeyse 125 sandalyesinin tamamına sahip olan iktidar hükûmeti Yeni Azerbaycan Partisi'ne sadık bağımsızlar olmasının önemli şartlarından. 2010 Parlamento seçimleri sırasında muhalefet partileri, Müsavat ve Azerbaycan Halk Cephesi Partisi tek bir sandalye bile kazanamadı. Avrupalı gözlemciler, seçim sürecine ve seçim gününde sayısız usulsüzlük bulmuştur.

Yürütme yetkisi, yedi yıllığına doğrudan seçimle seçilen Başkan ve Başbakan tarafından yerine getirilir. Başkan, hem Cumhurbaşkanı hem de Millî Meclis'e karşı sorumlu olan bir yürütme organı olan Bakanlar Kurulunu kurmaya yetkilidir. Azerbaycan Bakanı öncelikle başbakan, milletvekilleri ve bakanlardan oluşur. Cumhurbaşkanı Millî Meclisi feshetme hakkına sahip değildir, ancak kararlarını veto etme hakkına sahiptir. Cumhurbaşkanlığı vetosunu geçersiz kılmak için parlamentonun çoğunluğu 95 oy almalıdır. Yargı yetkisi Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme ve Ekonomik Mahkemeye verilmiştir. Başkan bu mahkemelerde hâkimleri aday gösterir. Avrupa Adalet Verimliliği Komisyonu raporu, yeni hakimlerin en iyi uygulama olarak seçilmesiyle ilgili Azerbaycan adalet modeline atıfta bulunmakta ve yeni bir demokraside yargının bağımsızlığını ve kalitesini sağlamaya yönelik belirli özellikleri ve gelişim yolunu yansıtmaktadır.

Azerbaycan'ın yönetim sistemi nominal olarak iki aşamalı olarak adlandırılabilir.[104] Hükûmetin üst veya en üst kademeleri, Başkan tarafından yürütülür. Başkan, Bakanlar Kurulunu ve diğer üst düzey yetkilileri atama hakkına sahiptir. Yerel Yürütme Otoritesi yalnızca Yürütme Yetkisinin devamıdır. Azerbaycan'daki yerel devlet idaresinin yasal statüsü, 16 Haziran 1999'da kabul edilen Yerel Yürütme Yetkisi Hükümü (Yerli İcra Hakimiyati) tarafından belirlenmektedir. Haziran 2012'de Başkan, Yerel Yürütme Makamlarına ek yetkiler veren ve güçlendirilen yeni Yönetmeliği onaylamıştır. Azerbaycan'ın yerel işlerindeki baskın konuları Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'nın 9. Bölümü, belediyelerin yasal statüsü, yerel öz yönetim organlarının türleri, temel yetkileri ve diğer resmi kurumlarla olan ilişkiler gibi yerel özyönetim ile ilgili önemli konuları ele almaktadır. Diğer nominal yönetim kademesi belediyelerdir (Bələdiyyə) ve belediye üyeleri her beş yılda bir Belediye seçimlerinde genel oyla seçilir.

Hâlen ülke genelinde 1.607 belediye bulunmaktadır. Yerel yönetim alanında ilk kabul edilen Belediye Seçimleri Kanunu ve Belediyelerin Statüsü Kanunu 2 Temmuz 1999 tarihinde olmuştur. Belediye Servisi Kanunu, belediye çalışanlarının faaliyetlerini, haklarını, görevlerini, çalışma koşullarını ve sosyal yardımlarını düzenler ve yürütme aygıtının yapısını ve belediye hizmetinin organizasyonunu ana hatlarıyla belirtir. Belediyelerin Statüsü Kanunu, belediye organlarının rolünü ve yapısını düzenlemekte ve devletin yasal ve mali özerklik garantilerini özetlemektedir. Kanun, sosyal koruma, sosyal ve ekonomik kalkınma ve yerel çevre ile ilgili belediye programlarının kabulü ve yürütülmesine özel önem vermektedir. Azerbaycan, Avrupa Konseyi üye ülkeleri arasında büyükşehir belediyesi olmayan tek ülkedir.

Güvenlik Konseyi, başkanlık altındaki müzakere organıdır ve bunu Anayasaya göre düzenler.

10 Nisan 1997 tarihinde kurulmuştur. İdari bölüm, başkanlık ofisinin bir parçası değildir, ancak hem başkanın hem de ofisinin mali, teknik ve maddi faaliyetlerini yönetir.

Azerbaycan bağımsızlığını kazanmasından bu yana birçok seçim yapmış olmasına ve demokrasinin resmi kurumlarının çoğuna sahip olmasına rağmen, Freedom House tarafından "kısmen özgür" olarak sınıflandırılmaktadır. Son yıllarda çok sayıda Azerbaycanlı gazeteci, blogcu, avukat ve insan hakları aktivisti Başkan Aliyev ve hükümet yetkililerine yönelik eleştirileri nedeniyle toplanılarak ve hapse atılmıştır. Avrupa Parlamentosu tarafından Eylül 2015'te kabul edilen bir kararda Azerbaycan'ın "son on yılda tüm Avrasya'da demokratik yönetişimde en büyük düşüş yaşadığı" yönünde açıklamalar yapmış ve bundan sonra 17 Mart 2016'da Azerbaycan Cumhurbaşkanı, bazı STK'lar tarafından siyasi mahkûm olarak kabul edilen bir düzineden fazla kişiyi affedecek bir kararname imzaladı.

Azerbaycan, Havyar diplomasisi olarak adlandırılan bir uygulama olan yabancı yetkililere ve diplomatlara yurtdışındaki nedenlerini desteklemek ve ülkedeki seçimlerini meşrulaştırmak için sert bir şekilde eleştirildi. Ancak, 6 Mart 2017 tarihinde, ESISC (Avrupa Stratejik İstihbarat ve Güvenlik Merkezi) tarafından yayınlanan raporda insan hakları STK'larına ve Azerbaycan'daki insan hakları ihlallerini ve yolsuzluğu eleştiren araştırma kuruluşlarına saldırı. ESISC bu raporda, ESI tarafından hazırlanan "Havyar Diplomasisi" raporunun Azerbaycan'a karşı siyasi bir savaşa girecek ve Avrupa Başbakanlarından oluşan ağın iftira temelinde bir şüphe ortamı yaratmayı amaçladığını ileri sürdü. Freedom Files Analytical Center "Rapor otoriter propagandanın en kötü geleneklerinde yazılmıştır" fikrini öne sürmüştür.

Cografya

İklim

Azerbaycan geniş bir doğa çeşitliliğine de ev sahipliği yapar. Toprakların yarısından fazlası 400-1000 metreye uzanan dağlık alanlardan oluşur. Bazı bölgelerde bu 100-120 metre bazı bölgelerde ise 50 metre civarındadır. Kalan bölgeler ise genelde daha alçak düzlükler ve ovalardan oluşur. Güneyde Ermenistan'ın dağ kütleleri, kuzeyde ise yüksek Kafkas Dağları vardır. Azerbaycan'ın dağları; Büyük Kafkas Sıradağları (4.000-5.000 m) içinde yer alan Bazardüzü (4.466 m), Şahdağ (4.243 m), Pazaryurdu (4.126 m), Tufan (4.191 m), Yarıdağ (4.116 m), Ragdan (4.020 m) dağları, Küçük Kafkas Sıradağları içinde yer alan Kapıcık (3.906 m), Gazangeldağ (3.829 m), Biçenek Aşırımı (2.346 m), Karabağ Volkanik Yaylasında yer alan Delidağı (3.616 m), Murovdağ silsilesinde yer alan Kamışdağ (3.724 m), Hinal dağı (3.367 m), Kepez (3.066 m), Zengezur Sıradağları içinde yer alan Büyük Işıklı (3.550 m), Talış Sıradağları silsilesinde yer alan Kömürköy (2.493 m) ve Kızıyurdu (2.433 m) dağlardır. Azerbaycan'ın en uzun ırmağı 1.364 km Hazar Denizi'ne dökülen Kura Nehri'dir. Aras Nehri ise 1.072 km'dir. En büyük doğal gölü 67,0 km² ile Sarısu Gölü'dür. En büyük yapay gölü 605,0 km² ile Mingeçevir Baraj Gölü'dür.

Çevresinin dağlar ve yüksek tepelerle çevrili olmasına rağmen Azerbaycan'ın büyük bir kısmı ovadır ve topraklarının en verimli yerleri arasında Kura ve Aras ırmaklarının karıştığı deltadır.

Azerbaycanda ılıman bir iklim vardır ancak Hazar Denizinden içeriye doğru, yüksek dağlarda ve diğer yüksek kesimlerde sert bir iklimle karşı karşıya kalınır. Yüksek kesimlerde kışlar uzun, soğuk ve kar yağışlı, yazlar ise serin geçer. Ovalarda ise kışlar serin ve yağmurlu ve kimileyin karlı, yazlar sıcak ve kurak geçer.

Azerbaycan ülkesi ovalarda genellikle bozkırdır, %25 ise bir kısmı dağlarda olmak üzere ormanlarla kaplıdır. Kuzey ve güney kesimlerinde dağların 2000 metre yüksekliğine kadar ormanlar görülür. Azerbaycan'ın doğal hayatında çoğunlukla bulunan hayvanlar, kızıl geyik, alageyik, karaca, dağ keçisi, karapaça, bizon, yaban domuzu, pars, Avrasya vaşağı, yaban kedisi, boz ayı, kurt, kızıl tilki, dağ faresi, sincap, Kafkas köstebeği Kafkas sivriburunlu faresi.

Azerbaycan iklimi dünyadaki 11 iklim çeşidinden 9'una sahiptir. Yıllık ortalama sıcaklığı 10 °C'ın üzerindedir.

Biyçeşitlilik

Azerbaycan'da hayvan yaşamının zenginliği ve çeşitliliği ile ilgili ilk raporlar, doğu gezginlerinin seyahat notlarında bulunabilmektedir. Mimari anıtlar, antik kaya ve taşlar üzerindeki hayvan görüntüsü oymaları günümüzde kadar hayatta kalmıştır. Ülkedeki hayvanlar alemiyle ilgili ilk bilgiler ise 17. yüzyılda, doğa bilimcileri tarafından yapılan ziyaretler sırasında toplanmıştır.

Azerbaycan sınırları içinde yaşayan 106 çeşit memeli, 97 çeşit balık, 10 amfibik tür ve 52 çeşit sürüngen tespit edilmiştir. Ülkenin millî hayvanı olan Karabağ atı, bir dağ-bozkır yarış atıdır ve endemiktir; iyi huylu, hızlı ve zariftir. Günümüzde, türü tehlike altında olan hayvanlardandır.

Azerbaycan'da bitki örtüsü içinde 4.500'den fazla yüksek boylu bitkiler bulunur. Bitki örtüsü diğer Güney Kafkasya ülkelerinden farklıdır ve Kafkasya'da yetişen tüm türlerin yaklaşık yüzde 67'si Azerbaycan'da bulunabilir.

Dış ilişkiler

Kısa ömürlü Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti, altı ülke ile diplomatik ilişkiler kurmayı başardı ve Almanya ile Finlandiya'ya diplomatik temsilciler gönderdi. Sovyetler Birliği'nin çökmesinden sonra kurulan Azerbaycan Cumhuriyeti'nin uluslararası platformda tanınması ise yaklaşık bir yılı buldu. Azerbaycan'ı 6 Kasım 1996 tarihinde tanıyan Bahreyn, ülkeyi tanıyan en son ülke oldu. Misyonların karşılıklı değişimi de dahil olmak üzere tam diplomatik ilişkiler, ilk kez Türkiye, Pakistan, Amerika Birleşik Devletleri, İran ve İsrail ile kuruldu. Azerbaycan, Türkiye ilişkilerinin önemini özellikle vurguladı. İki devlet, birbiri arasındaki ilişkiler için "İki Devlet, Tek Millet" (İki dövlət, tək millət) ibaresini kullanmaktadır. Azerbaycan, bugüne kadar 158 ülke ile diplomatik ilişkiler kurmuştur ve 38 uluslararası örgüte üyedir. Bu örgütlerden Dünya Ticaret Örgütü'nde gözlemci statüsüne sahiptir. 9 Mayıs 2006 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından İnsan Hakları Konseyi üyeliğine seçilmiştir. Görev süresi ise 19 Haziran 2006'da başlamıştır.

Azerbaycan'ın dış siyasetinin öncelikleri şunlardır: Her şeyden önce toprak bütünlüğünün korunması; Dağlık Karabağ ve çevresinde işgal altında olan yedi bölgenin işgal edilmesi sorunlarının ortadan kaldırılması; Avrupa ve Avrupa-Atlantik yapısına uyum; uluslararası güvenliğe katkı; uluslararası örgütlerle iş birliği; bölgesel iş birliği ve ikili ilişkiler; savunmanın güçlendirilmesi; iç siyaset sayesinde güvenliğin teşviki; demokrasinin güçlendirilmesi; ahlaki değerlerin bilimsel, eğitimsel ve kültürel politikalarla korunması; etnik ve dini hoşgörünün korunması; ekonomik ve sosyal kalkınma; iç güvenliği ve sınır güvenliğini artırmak; göç, enerji ve ulaşım güvenliği politikası.

2007 yılının sonlarında Azerbaycan Hükümeti, Ermeni işgali altındaki Dağlık Karabağ toprakları üzerinde uzun zamandır devam eden anlaşmazlığın çözülmemesi halinde yeni bir savaşın körükleneceğinin neredeyse kesin olduğunu belirtti. Hükümet, askeri bütçesini artırma sürecindedir. Ayrıca, Azerbaycan ve Türkiye arasında Gürcistan üzerinden geçmesi planlanan tren yolu ulaşım projesinin gerçekleşmesinin Ermenistan'ı işgal ettiği Dağlık Karabağ'dan çekilmeye zorlayacağını düşünen Ermeni diasporası, Avrupa Birliği ve ABD'deki lobiler bu projenin karşısında olduklarını açıkça dile getirmektedirler.

Azerbaycan, terörle mücadele için kurulan uluslararası koalisyonların etkin bir üyesidir; Kosova, Afganistan ve Irak'ta barışı koruma çabalarına katkıda bulunmaktadır. NATO'nun Barış İçin Ortaklık programına da üyedir. Aynı zamanda Avrupa Birliği ile de iyi ilişkiler içindedir ve bir gün birliği üye olmak için başvurabilir.

İdari bölgeler

Azerbaycan 14 ekonomik bölgeye ayrılmıştır; 66 rayonlar ve 12'si cumhuriyetin doğrudan yetkisi altında olan 77 şehir. Azerbaycan, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'ni içerir. Azerbaycan Cumhurbaşkanı bu birliklerin valilerini atarken, Nahçıvan hükümeti Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti parlamentosu tarafından seçilir ve onaylanır.

Abşeron-Hızı Ekonomik Bölgesi Karabağ Ekonomik Bölgesi

- Abşeron (Abşeron)
- Hızı (Xızı)
- Sumqayıt (Sumqayıt)

Bakü Ekonomik Bölgesi

- Bakü (Bakı)

Dağlık Şirvan Ekonomik Bölgesi

- Ağsu (Ağsu)
- Kobustan (Qobustan)
- İsmayilli (İsmayilli)
- Şamaxı (Şamaxı)

Doğu Zengezur Ekonomik Bölgesi

- Cəbrail (Cəbrayıl)
- Kelbecer (Kəlbəcər)
- Kubatlı (Qubadlı)
- Laçın (Laçın)
- Zəngilan (Zəngilan)

Gence-Daşkesen Ekonomik Bölgesi

- Daşkesen (Daşkəsən)
- Gence (Gəncə)
- Göygöl (Göygöl)
- Goranboy (Goranboy)
- Naftalan (Naftalan)
- Samuh (Samux)

- Ağdam (Ağdam)
- Ağcabədi (Ağcabədi)
- Berdə (Bərdə)
- Füzuli (Füzuli)
- Hankəndi (Xankəndi)
- Hocalı (Xocalı)
- Hocavənd (Xocavənd)
- Şuşa (Şuşa)
- Şuşa (Şuşa)
- Tərtər (Tərtər)

Kazah-Tovuz Ekonomik Bölgesi

- Ağstafa (Ağstafa)
- Gədəbəy (Gədəbəy)
- Kazax (Qazax)
- Semkir (Şəmkir)
- Tovuz (Tovuz)

Kuba-Haçmaz Ekonomik Bölgesi

- Kuba (Quba)
- Kusar (Qusar)
- Haçmaz (Xaçmaz)
- Şabran (Şabran)
- Siyəzən (Siyəzən)

Kelbecer-Laçın Ekonomik Bölgesi

- Kubadlı (Qubadlı)
- Kelbecer (Kəlbəcər)
- Laçın (Laçın)
- Zəngilan (Zəngilan)

Lenkeran-Astara Ekonomik Bölgesi

- Astara (Astara)
- Cəlilabad (Cəlilabad)
- Lenkeran (Lənkəran)
- Lenkeran (Lənkəran)
- Lerik (Lerik)
- Masallı (Masallı)
- Yardımlı (Yardımlı)

Merkezî Aran Ekonomik Bölgesi

- Ağdaş (Ağdaş)
- Göyçay (Göyçay)
- Hacıqabul (Hacıqabul)
- İmişli (İmişli)
- Kürdəmir (Kürdəmir)
- Mingəçevir (Mingəçevir)
- Ucar (Ucar)
- Yevlax (Yevlax)
- Zərdab (Zərdab)

Mil Muğan Ekonomik Bölgesi

- Beyleqan (Beyləqan)
- İmişli (İmişli)
- Saatlı (Saatlı)
- Sabirabad (Sabirabad)

Nahçıvan Ekonomik Bölgesi

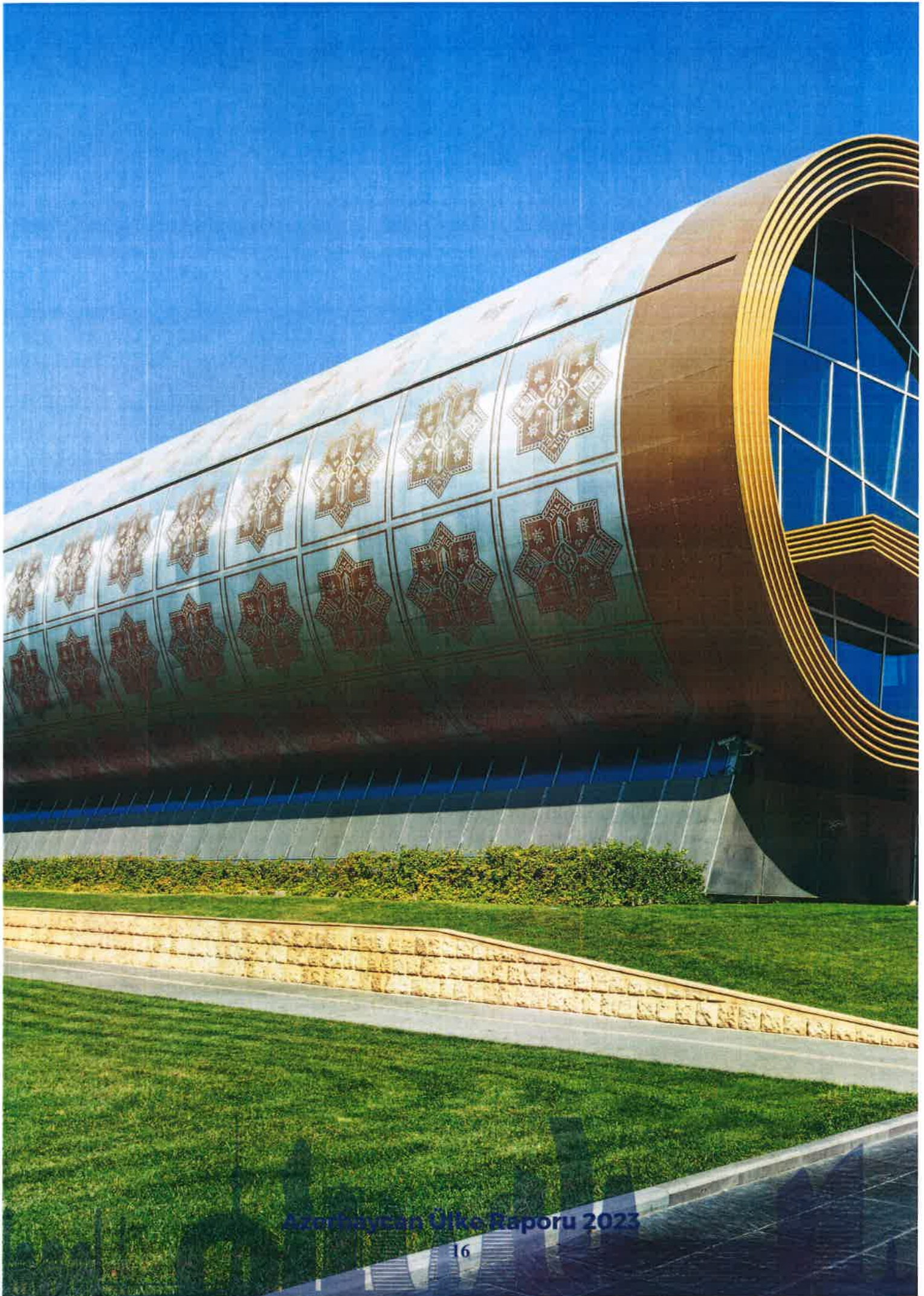
- Babək (Babək)
- Culfa (Culfa)
- Kengerli (Kəngərli)
- Nahçıvan (Naxçıvan)
- Ordubad (Ordubad)
- Sədərək (Sədərək)
- Şahbuz (Şahbuz)
- Şerur (Şərur)

Şeki-Zakatala Ekonomik Bölgesi

- Balaken (Balakən)
- Kabala (Qəbələ)
- Kah (Qax)
- Oğuz (Oğuz)
- Şeki (Şəki)
- Şeki (Şəki)
- Zakatala (Zaqatala)

Şirvan-Salyan Ekonomik Bölgesi

- Biləsuvar (Biləsuvar)
- Hacıqabul (Hacıqabul)
- Neftçala (Neftçala)
- Salyan (Salyan)
- Şirvan (Şirvan)

Ekonomi

1991 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra Azerbaycan, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, İslam Kalkınma Bankası ve Asya Kalkınma Bankası'na üye oldu. Azerbaycan'ın bankacılık sistemi Azerbaycan Merkez Bankası, ticari bankalar ve bankacılık dışı kredi kuruluşlarından oluşmaktadır.[144] Ulusal Bankası, SSCB'nin eski Devlet Tasarruf Bankası'na bağlı olan Azerbaycan Devlet Tasarruf Bankası'na dayanarak 1992 yılında kuruldu. Merkez Bankası, Azerbaycan'ın merkez bankası olarak hizmet vermekte, ulusal para birimini, Azerbaycan manatını ihraç etme ve tüm ticari bankaları denetleme yetkisine sahiptir. İki büyük ticari banka UniBank ve Dr. Cahangir Hacıyev tarafından yönetilen devlete ait Uluslararası Azerbaycan Bankası'dır.

Harcama ve talep büyümesinin etkisiyle 2007 yılının ilk çeyreğinde enflasyon oranı %16,6'ya yükselmiştir. Nominal gelirler ve aylık ücretler bu rakama göre sırasıyla %29 ve %25 artmış, ancak petrol dışı sektördeki fiyat artışları enflasyonu teşvik etmiştir. Azerbaycan, enflasyona neden olan ve enerji dışı ihracatı daha pahalı hale getiren hızla büyüyen enerji sektörü nedeniyle sözde "Hollanda hastalığı" nın bazı işaretlerini gösteriyor.

2000'li yılların başında kronik yüksek enflasyon kontrol altına alındı. Bu, 1 Ocak 2006'da ekonomik reformları güçlendirmek ve istikrarsız bir ekonominin kalıntılarını silmek için yeni bir para birimi olan yeni Azerbaycan manatının piyasaya sürülmesine yol açtı.

"2008 yılında Azerbaycan Dünya Bankası'nın İş Yapma Raporu tarafından en iyi 10 reformcundan biri olarak gösterildi. Azerbaycan, düzenleyici reformun 10 göstergesinin yedisinde iyileştirmelerle 2007/08 döneminde dünyayı en iyi reformcu olarak yönetti. Azerbaycan, Ocak 2008'de bir iş kurmanın süresini, maliyetini ve prosedür sayısını yarıya indiren tek duraklı bir mağaza işletmeye başladı. Ticari kayıtlar ilk altı ayda %40 arttı. Azerbaycan ayrıca, kredi sicilinin kapladığı borçluların sayısını iki katından fazla artırarak 1.100 dolarlık minimum kredi indirimini de ortadan kaldırdı. Ayrıca, vergi mükellefleri artık formları dosyalayabilir ve vergilerini çevrimiçi ödeyebilir. Azerbaycan'ın kapsamlı reformları, genel iş yapma kolaylığı açısından 97'den 33'e yükseldi."

Azerbaycan, 2010-2011 Küresel Rekabet Raporu'nda 57. sırada, diğer Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinin üzerinde yer almaktadır.[148] 2012 itibarıyla Azerbaycan'ın GSYİH'sı 1995 seviyesinden 20 kat artmıştı.] Dünya Bankası 2019 İş Yapma Raporu raporuna göre, Azerbaycan, iş yapma kolaylığı açısından 57'den 25'e yükseldi.İnşaat ruhsatı almak için zaman ve maliyet önemli ölçüde azaldı (80 gün zaman ve 12.563 AZN maliyet) gibi daha kolay hale geldi, elektrik şebekesini bağlama süreci ve kredi basitleştirildi."

Enerji

Azerbaycan'ın üçte ikisi petrol ve doğal gaz bakımından zengindir. Azerbaycan petrol endüstrisinin tarihi eski döneme kadar uzanmaktadır. Arap tarihçi ve gezgin Ahmed el-Belâzürî, Abşeron yarımadasının ekonomisini antik çağda tartışmış ve özellikle petrolünden bahsetmiştir. Azerbaycan'da birçok boru hattı mevcuttur.

Güney Kafkasya Boru Hattı Türkiye'den Avrupa'ya doğalgaz getiriyor.

Küçük Kafkasya bölgesi, ülkenin altın, gümüş, demir, bakır, titanyum, krom, manganez, kobalt, molibden, karmaşık cevher ve antimonun çoğunu oluşturur. Eylül 1994'te Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) ile aralarında Amoco, BP, ExxonMobil, Lukoil ve Equinor olmak üzere 13 petrol şirketi arasında 30 yıllık bir sözleşme imzalandı. Batılı petrol şirketleri Sovyet sömürsünün dokunmasız derin su petrol sahalarına dokunabildiklerinden, Azerbaycan petrol arama ve geliştirme için dünyanın en önemli noktalarından biri olarak kabul ediliyor. Bu arada Azerbaycan Devlet Petrol Fonu makroekonomik istikrarı, petrol gelirlerinin yönetiminde şeffaflığı ve gelecek nesiller için kaynakların korunmasını sağlamak için bütçe dışı bir fon olarak kuruldu.

SOCAR'ın bir yan şirketi olan Azeriqaz, 2021 yılına kadar ülkenin tam gazlaştırılmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Azerbaycan, doğu-batı ve kuzey-güney enerji ulaşım koridorlarının sponsorlarından biridir.[156] Hazar bölgesini Türkiye'ye bağlayacak Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattının Temmuz 2017'de tamamlanması bekleniyor. Trans-Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı (TANAP) ve Trans-Adriyatik Boru Hattı (TAP) Azerbaycan Şahdeniz'den doğal Türkiye'ye doğal gaz, Avrupa'ya ise gaz temin edecektir.

Ayrıca, 14 Eylül 2017'de SOCAR ve ortak girişimler (BP, Chevron, INPEX, Equinor, ExxonMobil, TP, ITOCHU ve ONGC Videsh) tarafından imzalanan PSA'ya göre Azerbaycan, ACG'nin geliştirilmesi konusundaki anlaşmayı 2050'ye kadar uzattı.

Tarım

Azerbaycan bölgedeki en büyük tarım havzasına sahiptir. Azerbaycan'ın yaklaşık yüzde 54,9'u tarım arazisidir. 2007 yılı başında 4.755.100 hektarlık tarım alanı kullanılmıştır. Aynı yıl toplam ahşap kaynakları 136 milyon m³tü. Azerbaycan'ın tarımsal bilimsel araştırma enstitüleri çayırlar ve meralar, bahçecilik ve subtropikal ürünler, yeşil sebzeler, bağcılık ve şarapçılık, pamuk yetiştirme ve tıbbi bitkiler üzerine odaklanmıştır. Bazı bölgelerde tahıl, patates, şeker pancarı, pamuk ve tütün yetiştirmek kârlıdır. Hayvancılık, süt ürünleri, şarap ve alkollü içkiler de önemli çiftlik ürünleridir. Hazar balıkçılık endüstrisi, mersin balığı ve morina balığının azalan stoklarına odaklanmaktadır. En son verilere göre Azerbaycan'da 1,5 milyon sığır, 5 milyon koyun, 30 milyon kümes hayvanı bulunmaktadır. Arıcılık gelişmiştir. 2002'de Azerbaycan deniz ticaretinin 54 gemisi olmuştur.

Daha önce yurt dışından ithal edilen bazı ürünler yerel olarak üretilmeye başlandı. Bunlar arasında Coca-Cola tarafından Coca-Cola Bottlers LTD., Baki-Kastel tarafından bira, Nehir tarafından parke ve EUPEC Pipe Coating Azerbajjan tarafından petrol boruları bulunmaktadır.

Turizm

Turizm Azerbaycan ekonomisinin önemli bir parçasıdır. Ülke 1980'lerde tanınmış bir turistik yerdi. Ancak, Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve 1990'larda Dağlık Karabağ Savaşı, turizm endüstrisine ve Azerbaycan'ın turistik yer imajına zarar verdi. 2000'li yıllar sonrası turizm endüstrisi toparlanmaya başlamıştır ve ülke o zamandan beri turist ziyaretleri ve geceleme sayısında yüksek oranda büyüme yaşamıştır. Son yıllarda Azerbaycan din, spa ve sağlık turizmi için de popüler bir yer haline gelmiştir. Kış aylarında, Şahdağ Dağ Tesisleri en son teknolojiyle donatılmış kayak olanakları sunmaktadır.

Azerbaycan hükümeti Azerbaycan'ın gelişmesini elit bir turizm merkezi olarak öncelikli hale getirdi. Azerbaycan ekonomisine turizmin en büyük olmasa da büyük bir katkıda bulunması ulusal bir stratejidir. Bu faaliyetler Azerbaycan Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenmektedir. Bu ülkeye vizesiz seyahat hakkı olan 63 ülke var. 10 Aralık 2020'de Türkiye ile imzalanan protokol ile iki devlet karşılıklı olarak 1 Nisan 2021 tarihinden itibaren sadece kimlik ile seyahat etmeye başladılar. E-vize ise vize alınması gereken ülkelerin yabancılarının Azerbaycan Cumhuriyeti'ne ziyareti için kullanılan çevrimiçi sistemdir.

Dünya Ekonomik Forumu'nun 2015 Seyahat ve Turizm Rekabet Raporu'na göre Azerbaycan 84. sırada yer alıyor.

Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi'nin raporuna göre, 2010-2016 yılları arasında ziyaretçi ithalatında en güçlü artışı gösteren Azerbaycan ilk on ülke arasında yer aldı. Buna ek olarak, yüzde 46.1 oranla Azerbaycan en hızlı gelişmekte olan ülkeler arasında ilk sırada yer aldı.

Ulaşım

Azerbaycan'ın önemli uluslararası trafik yollarının kavşağında bulunması, İpek Yolu ve Güney-Kuzey koridoru üzerinde yer alması ülke ekonomisi için ulaşım sektörünün stratejik önemini artırmaktadır. Ülkedeki ulaşım sektörü, yollar, demiryolları, hava ve deniz taşımacılığını içerir. Azerbaycan hammadde taşımacılığında da önemli bir ekonomik merkezdir. Mayıs 2006'da faaliyete başlayan 1.774 kilometre uzunluğundaki Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı (BTC), Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye topraklarından geçmektedir. BTC, yılda 50 milyon ton kadar ham petrol taşımak için tasarlanmıştır ve Hazar Denizi'ndeki petrolü küresel pazara aktarmaktadır. Ayrıca 2006 yılı sonunda faaliyete başlayan, Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye topraklarından geçen Güney Kafkasya Boru Hattı ise Şahdeniz doğal gazını Avrupa pazarına ek gaz olarak sunmaktadır.

Yapımı devam eden Bakü-Tiflis-Kars demiryolu, Türkiye'nin İstanbul Boğazi'ndeki Marmaray projesini de hayata geçirilmesiyle birlikte Avrupa demiryollarını Kazakistan ve Çin demiryolları bağlantıları ile Asya demiryollarına bağlayacaktır. Ayanıklı binalar tasarlanmıştır.

Bilim ve Teknoloji

21. yüzyılda yeni bir petrol ve gaz patlaması Azerbaycan'ın bilim ve teknoloji sektörlerindeki durumu iyileştirmeye yardımcı oldu ve hükümet modernleşme ve yeniliği hedefleyen bir kampanya başlattı. Hükümet, bilgi teknolojisi ve iletişim endüstrisinden elde edilen kârın büyüyeceğini ve petrol üretiminden elde edilecek karla karşılaştırılabilir olacağını tahmin ediyor.

Azerbaycan, 2007-2008 mali krizinden etkilenmeyen büyük ve istikrarlı bir şekilde büyüyen bir İnternet sektörüne sahiptir; hızlı büyümenin en az beş yıl daha süreceği tahmin edilmektedir.

Ülke ayrıca telekom sektörünü geliştirmede de ilerleme kaydetmektedir. İletişim ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı (MCIT), hem politika yapıcı hem de düzenleyicidir. Genel ankesörlü telefonlar telefon santralinden veya bazı mağaza ve büfelerden token satın alınarak yerel aramalar için kullanılabilir. Belirteçler süresiz çağrı yapılmasına izin verir. 2009 yılı itibarıyla 1.397.000 ana telefon hattı ve 1.485.000 internet kullanıcısı bulunmaktadır. Dört GSM sağlayıcısı: Azercell, Bakcell, Nar Mobile, Naxtel mobil şebeke operatörleri ve bir CDMA vardır. 21. yüzyılda Elçin Halilov ve diğer temel çalışmalarından esinlenen önde gelen Azerbaycan jeodinamiği ve jeotektonik bilim insanı, şimdi Cumhuriyetçi Sismik Hizmetin büyük kısmını oluşturan yüzlerce deprem tahmin istasyonu ve depreme dayanıklı binalar tasarlamıştır. Azerbaycan Milli Havacılık ve Uzay Ajansı, ilk uydusu AzerSat 1'i 7 Şubat 2013'te Fransız Guyanası'ndaki Guyana Uzay Merkezi'nden 46° Doğu yönü pozisyonlarında yörüngeye başlatıldı. Uydusu Avrupa, Asya ve Afrika'nın önemli bir bölümünü kapsıyor, TV ve radyo yayınlarının yanı sıra internet'in yayınına da hizmet ediyor. Bir uydunun yörüngeye fırlatılması, Azerbaycan'ın gelecekte kendi uzay endüstrisi ile ulus olma hedefini gerçekleştirme yolunda hayata geçirdiği ilk adımdır ve gelecekte daha fazla projeyi başarıyla uygulayabileceğinin göstericisidir.

Demografi

Ocak 2019 itibarıyla Azerbaycan'ın toplam 9.981.457 nüfusunun %52.8'i kentsel, %47.2'si kırsaldır. Toplam nüfusun %50,1'i kadındır. Aynı yıldaki cinsiyet oranı kadın başına 0,99 erkek olmuştur.

2011 nüfus artış hızı dünya genelinde %1,09 iken, Azerbaycan'da %0,85 olmuştur. Nüfus artışını kısıtlayan önemli bir faktör yüksek bir göç düzeyidir. 2011'de burada -1.14/1.000 kişilik bir göç istatistiği görülmüştür.

Azerbaycan diasporası 42 ülkede bulunur ve Alman kültür toplumu "Karelhaus", Slav Kültür Merkezi, Azerbaycan-İsrail Topluluğu, Kürt Kültür Merkezi, Uluslararası Talış Derneği, Lezgi Ulusal Merkezi, Azerbaycan-Tatar topluluğu, Kırım Tatarları topluluğu da dahil olmak üzere Azerbaycan içinde etnik azınlıklar için birçok merkez bulunmaktadır.

Etnik azınlıklar

2009 nüfus sayımına göre, ülkenin nüfusunun %91.60 Azerbaycanlılar, %2.02 Lezgiler, %1.35 Ermeni (hemen hemen tüm Ermeniler ayrılıkçı Dağlık Karabağ bölgesinde yaşıyor), %1.34 Rus, %1.26 Talış, %0.56 Avar, %0.43 Türk, %0.29 Tatar, %0.28 Tat, %0.24 Ukraynalı, %0.14 Sahurlar, %0.11 Gürcü, %0.10 Yahudi, %0.07 Kürt ve %0.21'ni diğer azınlıklar oluşturmaktadır.

Kentleşme

Azerbaycan'da toplam olarak 77 şehir, 64 daha küçük rayon düzeyi şehirler ve bir özel statülü şehir bulunmaktadır. Bunları 257 şehir tipi yerleşim ve 4620 adet köy tarafından takip edilmektedir.

Genel Görünüm

Doğu Avrupa ve Batı Asya'nın kesişim noktası olan Kafkasya'da yer alan Azerbaycan, üniter bir anayasal cumhuriyet yönetimine sahiptir. Azerbaycan, Sovyetler Birliği sonrası ekonomik geçişini tamamlamış, petrol bazlı ve gelişmekte olan bir ekonomiye sahiptir. Azerbaycan ulusal para birimi manattır (AZN). Resmi dil Azerice olmakla beraber ülkede Rusça yaygın olarak konuşulmaktadır. Dünya Bankası "İş Yapma Kolaylığı" endeksinde Türkiye'nin hemen ardından 34. sırada yer almaktadır.

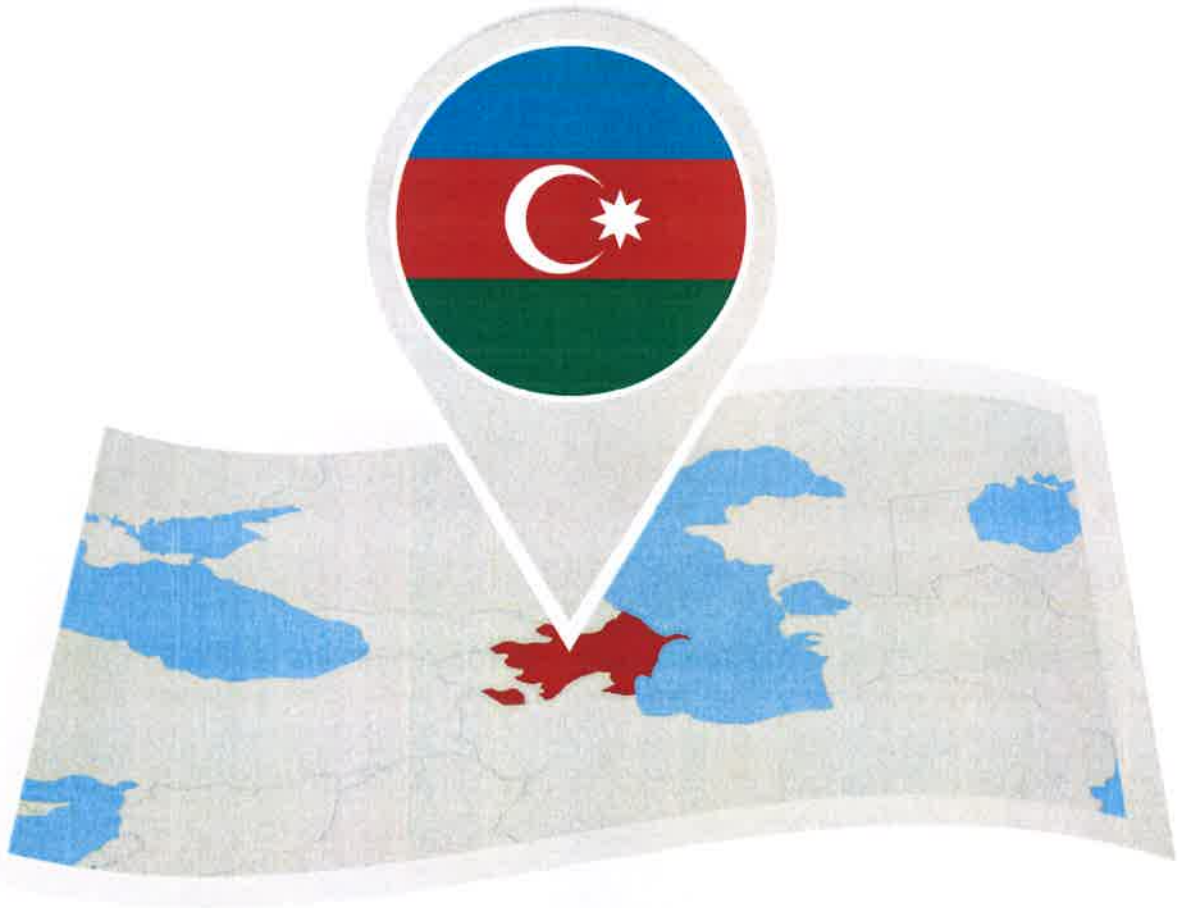
Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Azerbaycan 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu ani geçişle, Cumhuriyetler arası bağlılığı esas alan ekonomik yapının dağılması, siyasi ve hukuksal altyapı eksikliği ve teknolojinin eski kalması nedenleriyle Azerbaycan ekonomisi ani bir çöküşe uğramıştır. Ülkede siyasi istikrarın tekrar sağlanması sonrasında ekonomiye yoğunlaşan Azerbaycan, dünyanın önde gelen petrol şirketleri ile yataklarının birlikte işlenmesi ve paylaşılması konusunda yaptığı anlaşmalar ve yeniliklere hızla uyum sağlaması sayesinde, 1996 yılından itibaren ekonomide büyüme elde etmiştir.

10 milyonluk nüfusu ile Azerbaycan dünyanın en kalabalık 90. ülkesidir. 2020 yılı itibariyle nüfusunun %53,6'sı kırsal kesimde yaşamaktadır ve işgücüne katılım oranı %62,8'dir. İşgücünün %49'u hizmetler sektöründe, %15'i sanayi sektöründe ve %36'sı tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Azerbaycan, 2021 yılında cari fiyatlarla 54,62 milyar dolarlık GSYH büyüklüğü ile dünyada 89. sıradadır. Uluslararası Para Fonu (IMF) verisine göre 2021 yılında yıllık reel olarak %5,6 oranında büyüyen Azerbaycan ekonomisinin, 2022 yılında yıllık %2,8 oranında büyüyeceği öngörülmektedir.

Birleşmiş Milletler (UN) Comtrade verilerine göre, Azerbaycan 2021 yılında toplam 22,2 milyar dolarlık ihracat ile dünyada 51. sırada, 11,7 milyar dolarlık ithalat ile 65. sırada yer almaktadır. En yakın ticari ilişkilerini İtalya, Türkiye, Rusya, İsrail ve Hırvatistan ile kurmuştur. İhracat sıralaması İtalya, Türkiye, Rusya'dır. Türkiye 2021 yılında Azerbaycan'a 2,34 milyar dolarlık ihracat yaparken, Azerbaycan'dan 751 milyon dolarlık ithalat yapmıştır. 2021 yılı itibariyle Azerbaycan yıllık ihracatının %12,69'unu Türkiye'ye ihraç etmektedir. Yaklaşık 2,3 milyar dolar büyüklüğüne sahip başlıca ürünler, helikopter, uçak, tıbbi ürünler, demir ve çelik inşaat malzemeleridir. Ülkenin ithalatında Türkiye %16 oranla 2. sıradadır. Yaklaşık 1,8 milyar dolar değerindeki ithalatın başlıca ürünleri petrol, pamuk, alüminyum sac levhadır. İkili ticaret büyüklüğümüzün 3 milyar dolara ulaştığı Azerbaycan, en büyük 37. ticari partnerimiz ve en yüksek net ihracatımızın olduğu 20. ülkedir. Son 5 yılda Azerbaycan'a ihracatımız yıllık ortalama %12 ve Azerbaycan'dan ithalatımız %16 yıllık ortalama büyüme oranı ile artmıştır.

Azerbaycan, tıpkı diğer ülkeler gibi, 2020'de benzeri görülmemiş zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. COVID-19 ve petrol fiyat şoklarının birleşimi ekonomiyi durgunluğa itmiştir. Büyük bir mali yardım paketi bu şokun ekonomik etkisini hafifletmeye yardımcı olmuş ve ekonomi toparlanmaya başlamıştır. Ancak orta vadeli görünüm zayıf kalmaya devam etmektedir. Petrol kaynaklarının yüzyılın ortasına kadar tükenmesi beklendiğinden, uzun vadeli mali sürdürülebilirlik ancak ekonominin çeşitlendirilmesi ile mümkündür. Yetkililer, önümüzdeki on yıl içinde hızlandırılmış ancak sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınmanın stratejik hedeflerini belirlemiştir ve bu amaçla politika planları geliştirmektedir.

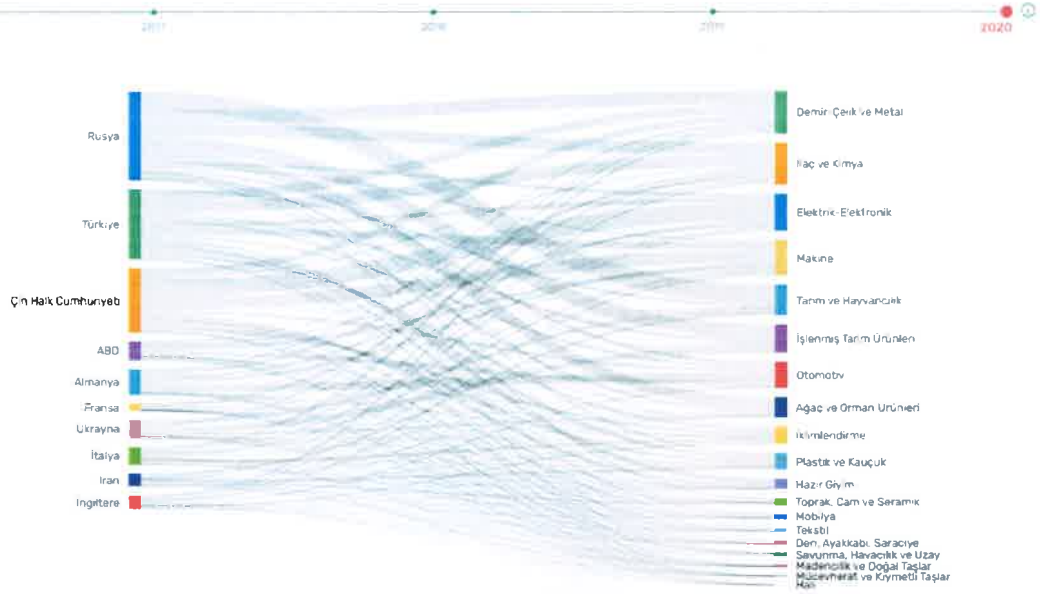
Rusya-Ukrayna savaşı Azerbaycan için ekonomik riskleri artırmıştır. Ancak, artan jeopolitik gerginlikler ile arz güvenliği üzerine endişelerin tetiklendiği küresel piyasada yükselen petrol fiyatlarının ihracat gelirlerini artırması, yüksek enflasyon ve enerji dışı ticaretin bozulması gibi olumsuz faktörlerin etkisini azaltması beklenmektedir.

Dış Ticaret

Ülkenin ithalat yaptığı ilk 10 ülke ve bu ülkenin sektör bazında ihracat tutarları aşağıda gösterilmektedir.

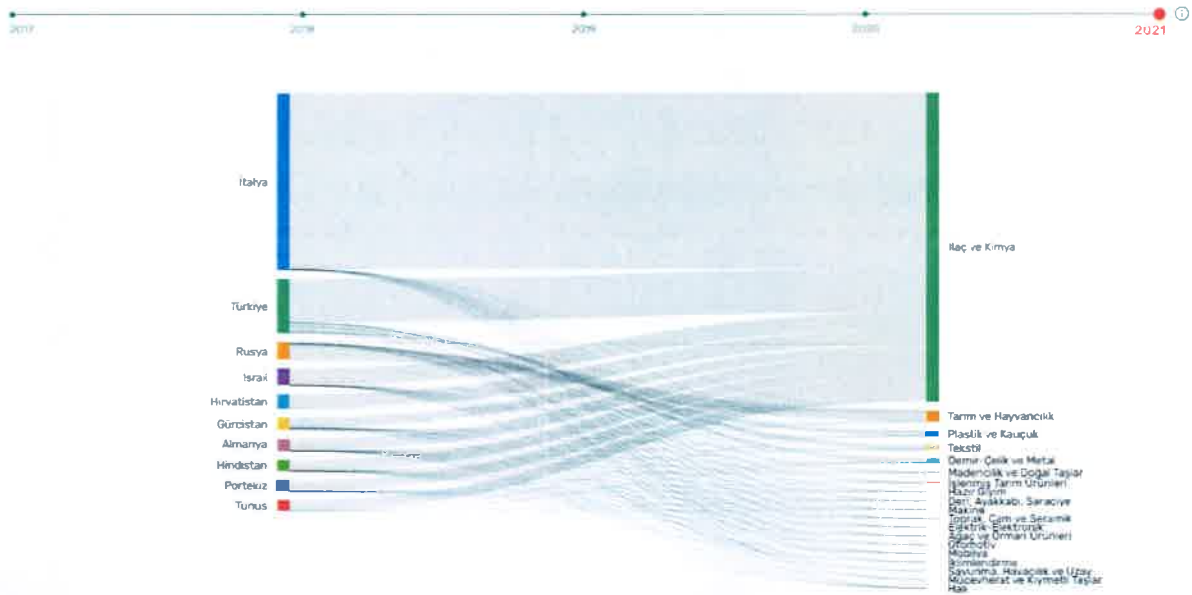
Ülkenin İthalatı

① Yukarıdaki grafik Comtrade veri kaynağından ilgili ülkenin raporadığı veriler baz alınarak oluşturulmuştur. İlk on ülke içerisinde payı %1'den küçük olan ülkeler gösterilmemektedir.

Ülkenin İhracatı

Ülkenin ihracat yaptığı ilk 10 ülke ve bu ülkenin sektör bazında ithalat tutarları aşağıda gösterilmektedir.

① Yukarıdaki grafik Comtrade veri kaynağından ilgili ülkenin raporadığı veriler baz alınarak oluşturulmuştur. İlk on ülke içerisinde payı %1'den küçük olan ülkeler gösterilmemektedir.

Sektörler ve Fırsatlar

Petrol ve gaz üretimi ile rafine edilmesi Azerbaycan GSYH'sinin yarısını ve ihracatının %90'ını oluşturan en önemli sektördür. Azerbaycan mevcut petrol üretimini 3 farklı boru hattı yoluyla ihraç etmektedir. Üretimin %80'lik bölümü, büyük bir kısmı Türkiye'de bulunan Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) boru hattı yoluyla ihraç edilmektedir. Azerbaycan'ın başta petrol üretimi olmak üzere enerji kaynakları ihracatında transit ülke konumunda olan Türkiye önem taşımaktadır. Bu bakımdan arz güvenliğinin sağlanması ve enerji ihtiyacının karşılanması anlamında da Türkiye-Azerbaycan arasındaki işbirliği önem teşkil etmektedir. Sanayi sektörünün ekonominin %41'ini oluşturduğu Azerbaycan, petrol ürünleri ve türevlerinin yanı sıra çimento, makine, pamuk ve gıda maddeleri de üretmektedir. Dünyadaki 11 iklim çeşidinin 9'una sahip olan ve topraklarının %55'ini tarımsal arazilerin oluşturduğu Azerbaycan'da çok çeşitli tarım ürünleri yetiştirilebilmektedir. Üretilen başlıca tarım ürünleri buğday, arpa, mısır, meyveler, (özellikle şarap üzümleri), pamuk, ipek, çay ve tütündür. Hizmetler sektörü ise GSYH'sinin %42'sini ve istihdamın yarısını oluşturan, finans, telekom ve turizm alanlarındaki büyüme ile gelişmekte olan bir sektördür. Türkiye'nin Azerbaycan'a en fazla ihracat yaptığı sektörler makineler ve mekanik parçalar, elektrikli cihazlar, hava taşıtları, eczacılık ürünleri, plastik ve mamulleri ve demir çelik ürünleridir. Bu sektörler arasından son 5 yılda en büyük yükselişi yeni atılımları ile %403 büyüme oranı ile hava taşıtları göstermiştir. Bu artışı, eczacılık ürünleri yıllık ortalama %41, otomotiv sektörü %13 büyüme oranıyla takip etmektedir. Makineler ve mekanik parçalar yıllık ortalama %11 büyüme ve elektrikli cihazlar sektörü %6 büyüme ile izlemiştir. Demir çelik ürünleri -%0,3 daralma ile düşüş gösteren sektörlerdendir. Türkiye ve Azerbaycan, petrol taşımacılığı başta olmak üzere önemli projelerde işbirliği yapmaktadır. Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) boru hattı Azerbaycan'da başlayıp Akdeniz'de biten ham petrol taşıyan en aktif projedir. Azerbaycan ve Türkiye liderlerinin inisiyatifiyle 2017'de tamamlanan Bakü-Tiflis-Kars demiryolu, ulaşım altyapısını çeşitlendirmeyi, iki ülke üzerinden uluslararası mal ve insan taşıma akışlarını artırmayı ve bölgesel işbirliğini genişletmeyi amaçlayan projedir. İki ülke tarafından başlatılan bir diğer uluslararası öneme sahip proje, Türkiye ve Avrupa Birliği'nin enerji güvenliği ve tedarik ağının çeşitlendirilmesi açısından yüksek önem atfettiği ve 2018'de faaliyete başlayan Trans-Anadolu Boru Hattı'dır (TANAP). Yakın zamanda tamamlanan bir diğer proje, Azerbaycan'ın önemli enerji şirketlerinden olan Socar tarafından İzmir'deki "Petkim" petrokimya kompleksinde 2018'de inşa edilen Yıldız rafinerisidir. Socar'ın projeye toplam yatırımı 6,3 milyon dolardır. İki ülke arasında kurulan işbirliğine ve uluslararası projelere verilen önemin korunması ve geliştirilmesi, Türkiye'nin ihracat gelirleri için önem arz etmektedir.

Türkiye'nin Azerbaycan'dan en fazla ithalat yaptığı sektörler pamuk, plastik ve mamulleri, alüminyum ve mamulleri, organik kimyasallar ve demir çeliktir. 2021 yılı incelemesinde Azerbaycan'ın en çok ihraç ettiği ürünlerin başında 19,6 milyar dolar büyüklüğünde mineral yakıtlar, yağlar, 442 milyon dolar ile plastik ve mamullerini takiben, 410 milyon dolar büyüklüğünde meyveler, 210 milyon dolar büyüklüğünde pamuk ve türevleri takip etmektedir. Azerbaycan %90 petrol ve türevlerini (15,1 milyar dolar) sonra en çok tarım ürünlerini %4,5 (762 milyon dolar) oranında ihraç etmiştir. Tarım ürünlerini takiben metal ürünleri (236 milyon dolar) en çok ihraç edilen ürünler arasındadır. Azerbaycan en çok %24 oranında makinalar ve elektrikli cihazlar (2.243 milyon dolar), %17 oranında tarım ürünleri (1.591 milyon dolar), %12 oranla kara ve hava taşıtları (1.080 milyon dolar) ithal etmiştir. Son 5 yılda bu sektörler arasından yıllık ortalama %43 büyüme ile pamuk , %34 büyüme ile mineral yakıtlar, %10 büyüme ile organik kimyasallar en çok artış gösteren sektörlerdir. Plastik mamulleri -%1 daralma ile düşüş gösteren sektörlerdendir.

AZERBAJYAN'A İHRACATTA BAŞLICA POTANSİYEL SANAYİ ÜRÜNLERİ MATRİSİ

SN	Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Dünyadan İthalatı (milyon dolar) 2022	Ülkenin Türkiye'den İthalatı (milyon dolar) 2022	Dünyaya İhracatımız (milyon dolar) 2022	Dünya İthalatında Ülkenin Payı (%)	Ülkeye İhracatımızdaki Değişim (%) 2021-2022	Ülkenin Dünyadan İthalatındaki Değişim (%) 2021-2022	Ülkenin İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Gümrük Vergisi Oranları (% ortalama)
1	İlaç Sanayi	3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	505,29	101,74	1225,52	0,11	13,9	23,8	Türkiye 20,1 Fransa 8,1 Almanya 7,9 Rusya 5,9 Romanya 5,4	Türkiye 0 Fransa 0 Almanya 0 Rusya 0 Romanya 0
2	Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	120,15	16,94	6542,89	0,03	15,7	8,3	Çin 24,4 Rusya 17,9 Türkiye 14 Almanya 13 G. Kore 7,3	Çin 5 Rusya 0 Türkiye 5 Almanya 5 G. Kore 5
3	İş ve Maden Makineleri	8429	Buldozörler, greyderler, toprak tesviye makineleri, skreyperler, mekanik küreyiciler, ekskavatörler, yol silindirleri vb.	119,74	18,72	455,82	0,19	-30,7	22,8	Çin 46,8 Türkiye 15,6 G. Kore 14,3 Hindistan 6,2 Japonya 4,4	Çin 0 Türkiye 0 G. Kore 0 Hindistan 0 Japonya 0
4	Demir Çelik	7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatla kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	116,14	60,66	2455,47	0,2	48,7	35	Türkiye 52,2 Rusya 17,4 Çin 7,9 İran 5,9 G. Kore 4,3	Türkiye 15 Rusya 0 Çin 15 İran 15 G. Kore 15
5	İnşaat Malzemeleri	8481	Musluk, batarya, vana ve valfler	115,12	15,68	845,8	0,11	-16,3	-33,9	ABD 20,2 Türkiye 13,6 Çin 13,1 İtalya 10,4 İngiltere 7,7	ABD 5 Türkiye 5 Çin 5 İtalya 5 İngiltere 5
6	Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8701	Traktörler	113,8	5,37	1882,47	0,17	-25	68,1	Hollanda 23 Almanya 22,3 İsveç 11,9 Beyaz Rusya 11 Fransa 8,1 (Türkiye 4,7)	Hollanda 0 Almanya 0 İsveç 0 Beyaz Rusya 0 Fransa 0 (Türkiye 0)
7	Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	109,63	11,13	5544,33	0,07	49,6	21,2	Almanya 29,3 Çin 25,9 Türkiye 10,1 Rusya 9 İspanya 7,5	Almanya 5 Çin 5 Türkiye 5 Rusya 0 İspanya 5
8	Elektronik	8528	Monitörler ve projektörler, televizyon alıcı cihazları	103,08	3,7	982,4	0,11	128,8	25,2	Çin 44,4 Rusya 30,2 Özbekistan 8,3 Vietnam 5,3 Türkiye 3,6	Çin 15 Rusya 0 Özbekistan 0 Vietnam 15 Türkiye 15
9	Beyaz Eşya	8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları	98,68	34	2615,17	0,16	27	-3,3	Türkiye 34,4 Tayland 15,8 Rusya 14,4 Çin 8,4 İtalya 6,1	Türkiye 15 Tayland 15 Rusya 0 Çin 15 İtalya 15
10	Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	96,27	17,94	1848,99	0,1	26,7	12	Çin 52,8 Türkiye 18,6 Rusya 7,3 G. Kore 4,1 Japonya 3,3	Çin 15 Türkiye 15 Rusya 0 G. Kore 15 Japonya 15
11	Makineler, mekanik cihazlar ve aletler	8415	Klima cihazları (motorlu bir vantilatör ile nem ve ısıyı değiştirmeye mahsus tertibatlı olanlar)	89,11	7,64	859,03	0,15	16	45,4	Çin 61,3 Tayland 13,3 Türkiye 8,6 Özbekistan 5,7 İtalya 1,6	Çin 10 Tayland 10 Türkiye 10 Özbekistan 0 İtalya 10
12	Mekanik Makineler	8479	Kendine özgü bir fonksiyonu olan diğer makineler ve mekanik cihazlar	84,63	9,18	674,95	0,09	8,4	5,1	Singapur 15,6 ABD 12,7 Hırvatistan 11 Türkiye 10,9 Almanya 9	Singapur 0 ABD 0 Hırvatistan 0 Türkiye 0 Almanya 0
13	Demir Çelik	7326	Demir veya çelikten eşya	82,14	23,34	1185,05	0,13	120,3	40,6	Türkiye 28,4 Çin 16,2 İngiltere 11,5 Rusya 6,9 ABD 5,6	Türkiye 15 Çin 15 İngiltere 15 Rusya 0 ABD 15

14	Mobilya	9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	79,38	50,32	2472,47	0,07	1,2	16,8	Türkiye 63,4 İtalya 10 Çin 7,8 Rusya 4,4 Beyaz Rusya 4,3	Türkiye 15 İtalya 15 Çin 15 Rusya 0 Beyaz Rusya 0
15	Elektrikli Makineler ve Kablolar	8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	74,57	22,8	3648,04	0,05	5,8	-14,2	Türkiye 30,6 Çin 19,4 Rusya 15,8 İngiltere 5,4 Beyaz Rusya 4,8	Türkiye 15 Çin 15 Rusya 0 İngiltere 15 Beyaz Rusya 0
16	Pompa ve Kompresörler	8413	Sıvılar için pompalar (ölçü tertibatı olsun olmasın) ve sıvı elevatörleri	71,94	8,82	965,93	0,1	10,9	-12,7	Çin 25,3 Türkiye 12,2 Almanya 9,3 Rusya 9,1 ABD 8,2	Çin 5 Türkiye 5 Almanya 5 Rusya 0 ABD 5
17	İnşaat Malzemeleri	6907	Çılasız veya sırsız seramikten döşeme veya kaplama karoları ve kaldırım taşları, mozaik küpler vb.	67,91	12,9	1061,97	0,33	10,4	8,5	İran 38,9 Türkiye 19 Hindistan 17,6 Rusya 7,4 İspanya 7	İran 23,3 Türkiye 23,3 Hindistan 23,3 Rusya 0 İspanya 23,3
18	Optik, fotoğraf, ölçü, tıbbi alet ve cihazlar	9018	Tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar	65,51	5,06	517,06	0,04	26,7	40,6	Çin 31,9 Almanya 12 ABD 8,1 Türkiye 7,7 Japonya 6,4	Çin 0 Almanya 0 ABD 0 Türkiye 0 Japonya 0
19	Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8702	10 veya daha fazla kişi taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	52,99	47,67	1485,62	0,38	27,7	28,5	Türkiye 90 G. Kore 4 Almanya 3,6 Çin 1,7 Beyaz Rusya 0,6	Türkiye 0 G. Kore 0 Almanya 0 Çin 0 Beyaz Rusya 0
20	Hijyenik Kağıt Havlular	9619	Hijyenik havlular ve tamponlar, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşya	51,04	31,62	876,08	0,31	-4	1,5	Türkiye 62 Rusya 22,1 Polonya 3,3 Macaristan 2,6 Almanya 2	Türkiye 15 Rusya 15 Polonya 15 Macaristan 15 Almanya 15
21	Elektrikli makineler ve kablolar	8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	46,57	6,65	1518,81	0,03	-2,8	13,1	Çin 29,9 Türkiye 14,2 Beyaz Rusya 13,9 Rusya 8 İtalya 4,6	Çin 5 Türkiye 5 Beyaz Rusya 0 Rusya 0 İtalya 5
22	Elektrikli Makineler ve Kablolar	8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrottermik cihazlar, ortam ısıtıcıları, saç ve el kurutucuları, ütüler, rezistanlar	45,62	13,62	1482,88	0,07	-10,1	-8,5	Çin 39,4 Türkiye 29,8 Malezya 3,4 İtalya 3,3 Özbekistan 3	Çin 15 Türkiye 15 Malezya 15 İtalya 15 Özbekistan 0
23	Makineler, mekanik cihazlar ve aletler	8450	Ev veya çamaşırhane tipi yıkama makineleri (yıkama ve kurutma tertibatı bir arada olanlar dahil)	43,51	6,39	1002,37	0,28	34,4	-6,2	Rusya 54,1 Çin 19,7 Türkiye 14,7 Polonya 3,9 Almanya 2,1	Rusya 0 Çin 15 Türkiye 15 Polonya 15 Almanya 15
24	Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8716	Römorklar ve yarı römorklar; hareket ettirici tertibatı bulunmayan diğer taşıtlar; bunların aksam ve parçaları	42,94	8,26	957,24	0,12	39,1	88,6	Almanya 61,2 Türkiye 19,2 Polonya 5,8 İran 2,2 Fransa 1,9	Almanya 5 Türkiye 5 Polonya 5 İran 5 Fransa 5
25	Altın Mücevherat	7113	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli metallerle kaplama metallere)	26,99	1,75	8169,94	0,03	0,2	37,2	İtalya 50,4 İsviçre 10,8 Türkiye 6,5 ABD 5,8 Tayland 4,5	İtalya 15 İsviçre 15 Türkiye 15 ABD 15 Tayland 15

Kaynak: Trademap

AZERBAIJAN'A İHRACATTA BAŞLICA POTANSİYEL TARIM VE GIDA ÜRÜNLERİ MATRİSİ

Sıra	Sektör	GTIP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Dünyadan İthalatı (milyon dolar) 2022	Ülkenin Türkiye'den İthalatı (milyon dolar) 2022	Dünyaya İhracatımız (milyon dolar) 2022	Dünya İthalatında Ülkenin Payı (%)	Ülkeye İhracatımızdaki Değişim (%) 2021-2022	Ülkenin dünyadan İthalatındaki Değişim (%) 2021-2022	Ülkenin İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Gümrük Vergisi Oranları (% ortalama)
1	Bisküvi	1905	Tatlı Bisküvi ve Gofretler	100.02	40.33	1398.95	0.21	42.3	27.3	Türkiye 40.3 Rusya 34.4 İran 7 Ukrayna 5,5 Almanya 2	Türkiye 15 Rusya 0 İran 15 Ukrayna 0 Almanya 15
2	Şekerli ve Çikolatalı Mamuller	1806	Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	95.25	14.75	841.81	0.29	32.4	9.4	Rusya 52.9 Türkiye 15.5 Ukrayna 7.2 Polonya 3.9 Kazakistan 2.9	Rusya 0 Türkiye 0-1500 ton Ukrayna 0 Polonya 15 Kazakistan 0
3	Gıda Müstahzarları	2106	Tarifenin başka yerinde yer almayan gıda müstahzarları	91.37	25.57	529.42	0.15	31.4	4.3	Rusya 27.3 Türkiye 24.2 İtalya 8.4 Almanya 6.2 Fransa 4.8	Rusya 0 Türkiye 15 İtalya 15 Almanya 15 Fransa 15
4	Kahve ve Çaylar	0902	Çay	75.47	0.42	24.75	1.14	-5.4	22	Sri Lanka 82.9 Rusya 8.7 Hindistan 3.7 Kenya 1.9 BAE 0.6 (Türkiye 0.6)	Sri Lanka 9.3 Rusya 0 Hindistan 9.3 Kenya 9.3 BAE 9.3 (Türkiye 9.3)
5	Kanatlı Etleri	0207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatatı (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	54.61	0.45	1089.13	0.16	-85.1	32.2	Ukrayna 49.1 Rusya 25.2 Beyaz Rusya 11.5 Gürcistan 9.8 Türkiye 0.8	Ukrayna 0 Rusya 0 Beyaz Rusya 0 Gürcistan 0 Türkiye 63.5
6	Hayvansal ve Bitkisel Yağlar	1517	Hayvansal ve bitkisel yağlar ve bunların fraksiyonları	52.51	1.8	245.95	0.58	28.1	42.3	Rusya 85.6 Kazakistan 4.9 Ukrayna 4.7 Türkiye 3.4 İsveç 0.7	Rusya 0 Kazakistan 0 Ukrayna 0 Türkiye 15 İsveç 15
7	Şekerli ve Çikolatalı Mamuller	1704	Kakao içermeyen şeker mamulleri (beyaz çikolata dahil)	49.5	10.7	795.7	0.36	33.7	25.7	Rusya 43.4 Türkiye 21.6 Ukrayna 15.4 İran 9.3 Kazakistan 2.2	Rusya 0 Türkiye 15 Ukrayna 0 İran 15 Kazakistan 0
8	Alkollü ve Alkolsüz İçecekler	2202	Sular (mineral ve gazlı sular dahil) ve alkolsüz diğer içecekler (tatlandırıcı, lezzetlendirilmiş)	46.43	4.48	338.88	0.17	10.3	3.5	Rusya 32.5 Gürcistan 23 Avusturya 14.4 Macaristan 11.1 Türkiye 9.6	Rusya 0 Gürcistan 0 Avusturya 0.3 USD/litre Macaristan 0.3 USD/litre Türkiye 0.3 USD/litre
9	Meyveler	0805	Turunçgiller (taze/kurutulmuş)	36.56	21.42	900.58	0.23	45.4	2.1	Türkiye 58.6 İran 22.8 G. Afrika 10.5 Mısır 6 Pakistan 1	Türkiye 15 İran 15 G. Afrika 15 Mısır 15 Pakistan 15
10	Süt ve Süt Ürünleri	0406	Peynir ve pıhtılaşmış ürünler	33.12	4.81	202.97	0.09	14.9	-0.2	Litvanya 17.5 Türkiye 14.5 Rusya 13.7 Beyaz Rusya 11.5 Almanya 11.3	Litvanya 15 Türkiye 0-150 ton Rusya 0 Beyaz Rusya 0 Almanya 15
11	Konserve Meyve Sebze	2005	Konserve Sebze (Bezelye, patates, zeytin, fasulye vb.)	30.28	2.84	298.62	0.24	-15.6	55.6	Rusya 64.1 Türkiye 9.4 Macaristan 7.8 İspanya 6.2 Moldova 2.6	Rusya 0 Türkiye 15 Macaristan 15 İspanya 15 Moldova 0
12	Soslar ve Müstahzarlar	2103	Soslar ve müstahzarları; çeşni/lezzet verici karışımlar; hardal unu, irmiği ve hazır hardal	28.72	2.02	87.51	0.17	30.1	30.2	Rusya 75.2 Türkiye 7 Almanya 4.1 Kazakistan 1.7 Ukrayna 1.4	Rusya 0 Türkiye 15 Almanya 15 Kazakistan 0 Ukrayna 0
13	Makarna	1902	Makarnalar ve kuskus	21.44	10.42	964.54	0.16	46	43.7	Türkiye 48.6 Rusya 39.1 Ukrayna 3.6 İtalya 2.7 Kırgızistan 2.2	Türkiye 15 Rusya 0 Ukrayna 0 İtalya 15 Kırgızistan 0
14	Hayvansal Ürünler	1601	Etten, sakatatın/kandanın yapılmış soslar vb. ürünler	16.22	0.1	42.52	0.27	8.3	0.1	Rusya 68.6 Almanya 10.6 Beyaz Rusya 9.9 Türkiye 6.2 Litvanya 1.3	Rusya 0 Almanya 15 Beyaz Rusya 0 Türkiye 15 Litvanya 15
15	Konserve Meyve Sebze	2008	Yer fıstığı ve diğer kabuklu yemiş ve meyve konserveleri	12.18	3.73	933.11	0.06	30.3	13.8	Türkiye 30.6 Çin 26.4 İspanya 11.9 Rusya 10.9 Özbekistan 6.9	Türkiye 15 Çin 15 İspanya 15 Rusya 0 Özbekistan 0

İKİ ÜLKE ARASINDA TİCARETİN ALTYAPISINI OLUŞTURAN ANLAŞMA VE PROTOKOLLER

Anlaşma Adı	İmza Tarihi	Resmi Gazete Tarihi ve Sayısı
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	9.02.1994	27.06.1997 / 23032
Türkiye-Azerbaycan Uzun Vadeli Ekonomik ve Ticari İşbirliği Programı ve İcra Planı	6.11.2007	20.01.2012 / 28179
Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması	6.11.2007	27.04.2013 / 28630
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	25.10.2011	02.05.2013 / 28635
Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Karma Ekonomik Komisyonu 8. Dönem Protokolü ve 1. Eylem Planı	16.09.2019	03.01.2020 / 30997
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Tercihli Ticaret Anlaşması	25.02.2020	19 Mart 2021 / 31428

DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI

Dış Ticaret Mevzuatı (İthalat Rejimi, İhracat Rejimi) Azerbaycan Cumhurbaşkanınının 24 Haziran 1997 tarih ve 609 sayılı Kararı ile onaylanmış Azerbaycan Cumhuriyetinde İthalat-İhracat İşlemlerinin Düzenlenmesi Kurallarına (<http://www.e-qanun.az/framework/12499>) göre, Azerbaycan Cumhuriyetinde yerli ve yabancı şahıslar (gerçek ve tüzel kişiler) tarafından ithalat-ihracat işlemlerinin gerçekleştirilmesi Azerbaycan Cumhuriyetinin Gümrük Kanunu, ""Gümrük Tarifeleri Hakkında" Azerbaycan Cumhuriyetinin Kanunu ve buna uygun olarak kabul edilmiş diğer ilgili mevzuat ve aynı zamanda sözkonusu Kurallarla düzenlenmektedir. İhracat İşlemleri: Azerbaycan Cumhuriyetinde ithalat-ihracat işlemlerinin düzenlenmesi Kurallarına göre, Azerbaycan Cumhuriyetinde üretilen veya ithal edildikten sonra yeni bir üretim sürecine sokularak mamul hale getirilen malların ihracı gerçek ve tüzel kişiler tarafından serbestçe yapılabilmekte olup, Gümrük Kanunu'nda ve söz konusu Kurallarda belirlenen durumlar hariç bu konuda sınırlama getirilemez. Bakanlar Kurulu tarafından yapılan veya ilgili devlet organlarından izin alınarak gerçekleştirilen ihracat işlemleri dışında kalan bütün diğer malların ihracı Gümrük Organlarına beyan edilerek gerçekleştirilmektedir. İthalat İşlemleri: Azerbaycan Cumhuriyeti'ne gerçek ve tüzel kişiler tarafından kendi dövizleri ile konsinye veya devlet garantisine bağlı olmayan krediler hesabına yapılan ithalat işlemleri ile ilgili yapılmış anlaşmalar (Bakanlar Kurulu tarafından yapılan ve ilgili devlet organlarından izin veya lisans alınarak gerçekleştirilen ithal işlemleri hariç) Gümrük Organlarına beyan edilmek suretiyle gerçekleştirilmektedir. Gerçek ve tüzel kişiler tarafından ithal edilen malların gümrük değerlerinin kontrolü yapılmakta olup, bu işlemler Gümrük Organları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bazı stratejik malların ithalatı (silah, barut, patlayıcı maddeler vs.) Bakanlar Kurulu'nun izni ile gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, Kuralların Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenmesi kaydıyla Ekonomi Bakanlığı'nın izni ile sınır ticareti yapılabilmektedir. İhraç edilen malların bedelinin önceden ödenmiş olması veya gayri kabili rücu akreditif yolu ile ve yahut yetkili bankaların teminatının bulunması suretiyle ihracının gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. Malların ülke dışına çıkarılmasında bu üç yöntemden birinin kullanılmış olduğunun Gümrük Organlarına tevsiki gerekmektedir. Gümrük Vergileri Azerbaycan Cumhuriyeti Gümrük Kanunu (<http://e-qanun.az/framework/46957>) Azerbaycan Cumhuriyeti'nde gümrük işinin hukuki, ekonomik ve kurumsal altyapısını, aynı zamanda Azerbaycan Cumhuriyeti'nin gümrük alanına getirilen, bu alandan çıkarılan, transit olarak geçen mallara ve nakliye araçlarına uygulanan genel kuralları ve prosedürleri, gümrük işi alanında kişilerin haklarını ve görevlerini belirlemektedir.

Diğer taraftan, Azerbaycan Gümrükleri eşyaların ve taşıma araçları ile sertifika, lisans vb. dokümanların kontrolü için tek pencere sistemine sahiptir. Gümrük işlemlerinin %99'u elektronik olarak gerçekleştirilmektedir. Azerbaycan Gümrük Tarifesi kapsamında gümrük vergileri üç basamaklı yöntem ile düzenlenmiş bulunmaktadır. Buna göre ham maddeler için %0, ara mallar için %5, nihai ürünler için ise %15 gümrük vergisi uygulanmaktadır. Bu oranlar dışında bir gümrük vergisi oranı bulunmamaktadır. Maktu vergi oranları ise ölçü birimlerine göre (kg., lt., adet, m², m³, cm³, metre, çift) farklılık arz etmektedir. Azerbaycan Gümrük Tarife Cetvelinde toplam 10.236 ürün sınıflandırılmakta olup, bunlardan 2.865'i %0, 2.062'si %5, 4.947'si ise %15 gümrük vergisine tabidir. Ortalama gümrük vergisi oranı %4,53 düzeyindedir. Azerbaycan Devleti Gümrük Organları tarafından asgari ithal fiyatı belirlenerek, bu fiyatın altında beyan edilen mallara belirlenmiş fiyatlar üzerinden Gümrük Vergisi uygulanabilmektedir. Azerbaycan'ın halihazırda Rusya Federasyonu, Ukrayna, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan, Moldova ve Beyaz Rusya ile serbest ticaret anlaşmaları bulunmaktadır ve bu ülkeler ile yapılan ticarete gümrük vergisi muafiyeti uygulanmaktadır.

Diğer taraftan, Türkiye ve Azerbaycan arasında Tercihli Ticaret Anlaşması hususunda yürütülen müzakereler sonucunda, 25 Şubat 2020 tarihinde "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Tercihli Ticaret Anlaşması" (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/01/20210119-1.pdf>) imzalanmış ve iki ülke Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak 2021 Mart ayı itibariyle yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Anlaşma, her iki ülke arasında 15'er ürün grubu için kotalar çerçevesinde gümrük vergilerinin sıfırlanmasına yönelik hükümler içermekte olup, ürünlerimizin Rusya ve diğer BDT ülke menşeli ürünlerle daha etkin bir şekilde rekabet edebilmesi için Türkiye-Azerbaycan TTA kapsamındaki listenin önümüzdeki dönemde genişletilmesi hususunda çalışmalar devam etmektedir.

İç Vergiler ve Oranları Azerbaycan Cumhuriyeti Vergi Mevzuatı (<http://e-qanun.az/framework/46948>); Azerbaycan Cumhuriyeti'nde vergi sistemini, vergi tahsilinin genel ilkelerini, vergilerin belirlenmesi, ödenmesi ve toplanması kurallarını, vergi mükelleflerinin ve devlet vergi organlarının, ayrıca vergi ilişkilerinin diğer taraflarının vergi tahsili konularıyla ilgili hak ve görevlerini, vergi kontrolü şekil ve yöntemlerini, vergi mevzuatının ihlalden dolayı sorumluluğu, devlet vergi organlarının ve yetkililerinin eylemlerinden (eylemsizliğinden) şikayet etme kurallarını belirler. İşbu Mevzuatla belirlenen tanım ve kurallar, vergi tahsili amacıyla belirlenir ve istisnai durum olarak işbu Mevzuat ve ilgili Mevzuat gereğince kabul edilen diğer normatif yasal belgelerle düzenlenen vergi tahsili ve vergi kontrolüyle ilgili ilişkiler çerçevesinde uygulanır.

Azerbaycan Cumhuriyetinde uygulanan vergiler:

- Gerçek kişilerin gelir vergisi
- Tüzel kişilerin menfaat (kar) vergisi
- Katma değer vergisi (KDV)
- Aksizler (özel tüketim vergisi)
- Tüzel kişilerin emlak vergisi
- Toprak vergisi
- Yol vergisi
- Maden vergisi
- Sadeleştirilmiş vergi (basit usule tabi vergiler) Ürün Standartları ile ilgili Uygulamalar, Test Etme, Muayene ve Belgelendirme Azerbaycan'da 1997-2018 yılları arasında Azerbaycan Cumhuriyeti Standartlaştırma, Metroloji ve Patent Devlet Komitesi bünyesinde standartlara yönelik tüm faaliyetler tekelden Bakanlık seviyesinde yürütülmüş olup, ortak standart için "GHOST" Standartları referans alınarak "AZS" logosu ile zorunlu olarak tüm ürünlerde belgelendirme yapılmıştır. Azerbaycan Cumhuriyeti Standartlaştırma, Meteoroloji ve Patent Devlet Komitesi 2018 yılı Nisan ayında lav edilerek aşağıdaki kurumlar oluşturulmuştur.
- Azerbaycan Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığına bağlı Antitekel ve Tüketici Piyasası Kontrolü Devlet Hizmeti (<http://www.consumer.gov.az/>)
- Azerbaycan Metroloji Enstitüsü (<http://www.metrology.az/>)
- Azerbaycan Standartlaştırma Enstitüsü (<http://azstand.gov.az/az/>)
- Azerbaycan Akreditasyon Merkezi (<http://www.accreditation.gov.az/>)
- Azerbaycan Cumhuriyeti Fikri Mülkiyet Ajansı (<http://copat.gov.az/>)
- Patent ve Ticareti Markaların Ekspertiz Merkezi (<http://patent.gov.az/>)
- Azerbaycan Cumhuriyeti Gıda Güvenliği Ajansı (<http://afsa.gov.az/>)

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme Azerbaycan Cumhuriyeti Gıda Güvenliği Ajansı tarafından yapılan duyuruya göre (http://afsa.gov.az/az/media/news_details/3531), 1 Ocak 2023 tarihi itibariyle yürürlüğe giren ‘‘Gıda Güvenliği Hakkında’’ Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu’nda (<https://e-qanun.az/framework/49857>) gıda ürünlerinin etiket bilgileri ile ilgili yeni kriterler belirlenmiştir. Yeni Kanuna göre, ürün etiketi üzerinde söz konusu gıda ürününe özgü olmayan etkiler veya özellikler belirtilmemelidir. Çünkü bir gıda ürünü hakkında yanlış bilgi verilmesi tüketicilerin aldatılmasına ve dolayısıyla haklarının ihlal edilmesine yol açabilmektedir. Aynı zamanda yeni Kanuna göre gıda ürünlerine ‘‘malicevi’’ (tedavi amaçlı) ve ‘‘pehriz’’ (diyet) gibi isimler verilmesi de kaldırılacaktır. şöyle ki, yeni Kanunla, herhangi bir gıda ürününün etiketinde insan hastalıklarını önleyen, iyileştirici özelliklere sahip olduğu hakkında bilgi verilmesi veya bu tür bir izlenim yaratacak ifadelerin yazılması yasaklamakla birlikte üretimi ve ülkeye ithalatı mümkün olmayacaktır.

Ayrıca, söz konusu Kanunun 17. Maddesine ve Tüketiciler Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Kanununun 13. Maddesine (<https://e-qanun.az/framework/9479>) göre, Azerbaycan Cumhuriyeti’ne ithal edilen gıda ürünleri üzerindeki etiketler ve isimler, ürünün içeriği ve raf ömrü ile ürünün kullanım kılavuzuna ilişkin açıklayıcı bilgilerin Azerbaycan Türkçesinde yazılması gerekmektedir. Teknik Engeller Piyasaya arz edilen tüm ürünlerin güvenli ve kaliteli olmasını sağlamak ülkelerin en temel öncelikleri arasındadır. Bu amaçla, ürünlerin uyması gereken teknik kriterler (standartlar ve teknik düzenlemeler) ile ürünlerin bu kriterlere uygun üretildiğini belgeleyen uygunluk değerlendirmesi işlemlerine günümüzde daha fazla başvurulmaktadır. Standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi prosedürleri, sınai, ekonomik ve ticari gelişmeye katkıda bulunan, insan can ve mal güvenliğini korumayı amaçlayan, modern ekonominin ve standardizasyon sisteminin temel taşlarıdır. Bununla birlikte, standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi işlemleri çoğu zaman insan sağlığı ve güvenliği gibi meşru amaçların ötesinde ticarete teknik engeller olarak adlandırılan ve uluslararası ticaretin serbest akışını olumsuz etkileyen engellere yol açmaktadır. Uluslararası kabul görmüş standartlardan farklı teknik kriterler belirlenmesi ve gerektiğinden katı test ve belgelendirme işlemlerinin zorunlu kılınması bu alandaki en önemli sorunlardır.

Şeffaf bir şekilde kabul edilmeyen ve uygulanmayan bu düzenlemeler ihracatçı firmalar açısından ek külfet ve maliyetlere de yol açmakta ve rekabet edebilirliklerini güçleştirmektedir. İhracatta karşılaştığımız ticarete teknik engellerin önlenmesi, sürdürülebilir ihracat artışının sağlanması açısından da önemlidir. Bu kapsamda, T.C. Ticaret Bakanlığı Ürün Güvenliği ve Denetimi Genel Müdürlüğü internet sayfasında konu ile ilgili ayrıntılı bilgi mevcuttur: (<https://teknikengel.gov.tr/>).

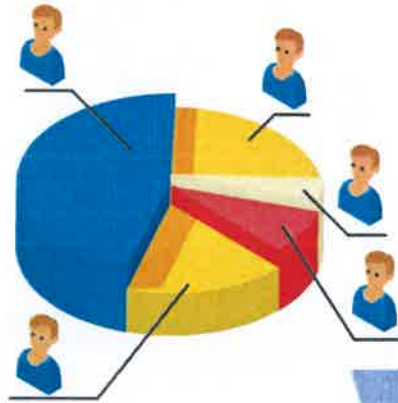
Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesi, ihracatçılarımızın ticarete teknik engeller alanında yararlanacağı ve etkin olarak kullanacağı temel bir platform olarak yapılandırılmıştır. Bu çerçevede; ihracata konu ülkenin ticarete teknik engeller uygulamaları hakkında bilgi sahibi olunabilmekte, ihtiyaç duyulan ülke mevzuat ve uygulamaları hakkında ilave bilgiler Bakanlığımızdan talep edilebilmekte ve ihracatta karşılaşılan ticarete teknik engeller interaktif olarak Bakanlığımıza bildirilebilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine üyelik suretiyle ilgilenilen ülke ve ürün gruplarına ilişkin taslak düzenlemeler e-posta ile günlük olarak gönderilmektedir. Ayrıca, firmalarımız ihracatlarını olumsuz etkileyebilecek diğer ülke düzenlemelerini taslak aşamasında öğrenip yorum yapabilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine üyelik ücretsizdir.

ÖNEMLİ SEKTÖRLER

Tarım ve Hayvancılık Azerbaycan, iklim ve toprak yapısı bakımından tarıma uygun bir ülkedir. Uygun iklim koşulları Azerbaycan'da çok zengin ürün çeşidinin yetiştirilmesine imkan sağlamasına rağmen, bağımsızlığın ilk yıllarında makina-ekipman yetersizliği, kaliteli tohum ve gübre kullanılmaması ve bankacılık mevzuatındaki yasal eksiklikler sonucu tarımsal kredilerin açılmaması nedeniyle ülkenin potansiyelinden yeterince istifade edilememektedir. Son yıllarda petrol fiyatlarının önemli bir şekilde azalması ve Azerbaycan'da yaşanan ekonomik kriz ülkenin tarım potansiyelini ön plana çıkarmıştır. Tarım sektörünün gelişimi için son dönemlerde devlet tarafından uygulanan projelerin yoğunlaşması, söz konusu sektörün ülke için önemini daha da arttırmaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti Çevre ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı verilerine göre, Azerbaycan'ın toplam toprak fonu 8.641,0 milyon hektardan fazladır. Bunun 4,8 milyon hektarı tarıma yararlı, aynı zamanda 1,43 milyon hektarı sulanan topraklardır. Ülkenin 3.240,0 milyon hektarı veya %37,4'ü kullanılmayan (tuzlaşmış, bataklık, erozyon) topraklardır. Ülke topraklarının %36,4'ü değişik derecede erozyona maruz kalmıştır. Toprakların tuzlaşması Azerbaycan'da en büyük ekolojî problemlerden biridir. Ülkede tuzlaşmış topraklar 2 milyon hektardan fazladır ve bunun 1,32 milyon hektarı Kür-Aras nehirleri arasında bulunan alandır. Ülkenin sulanan topraklarının (1,43 milyon hektar) 600 bin hektardan çoğu tuzlaşmış ve bunun 224 bin hektarı ileri derecede tuzlaşmış topraklardır. Azerbaycan'ın yerüstü su rezervleri 30 milyar m³ , yeraltı su rezervleri ise yaklaşık 9 milyar m³ civarındadır. Toplam gücü 21,4 km³ olan 140'a yakın baraj, 8.000 artezyen kuyusu bulunmaktadır. Su kanallarının uzunluğu 90.000 km civarındadır. Azerbaycan nüfusunun %47,2'si köylerde yaşamaktadır. Toplam 4.248 köy bulunmaktadır. 86.600 km² araziye sahip olan Azerbaycan'da tarıma yararlı alanlar %55,2'dir (4.779,7 bin hektar). Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi tarafından açıklanan verilere göre, 2022 yılında Azerbaycan'da 10.984,2 milyon manat değerinde tarım ürünleri üretilmiş olup, 2021 yılına kıyasla %3,4 oranında artış kaydedilmiştir. Söz konusu dönemde 5.446,2 milyar manat değerinde hayvancılık, 5.538,0 milyon manat değerinde bitkisel ürünler üretilmiştir. Hayvancılık ürünlerinin üretim hacmi %3,4, bitkisel üretim hacmi ise %3,3 oranında artmıştır.

Sanayi

Azerbaycan'ın zengin petrol ve doğal gaz kaynaklarına sahip olması neticesinde sanayinin temelini kimya, petro-kimya, makina imalat sanayi oluşturmuştur. SSCB'deki Cumhuriyetlerin birbirine bağımlılığını artıran, bir anlamda zorunlu kılan bir ekonomik ve siyasi yapı arz etmesi sonucu, bağımsızlığın ilk yıllarında sanayi tesislerinin birçoğunda çok eski teknoloji ile üretim yapılması, hammadde ve yedek parça yokluğu gibi sebepler ülke ihtiyaçlarının çok üstünde kapasiteye sahip bu fabrikaların ya kapasitesinin çok altında üretim yapmasına ya da kapanmasına neden olmuştur. Sanayi üretiminde 1995 yılına kadar çok büyük düşüşler yaşanmıştır. Ancak, alınan tedbirler neticesinde 1996 yılı ikinci yarısından itibaren olumlu gelişmeler görülmeye başlamıştır. Sanayileşmede esas hedef, petrol ve petrol ürünlerine olan bağımlılığı azaltarak, ekonominin diğer alanlarında gelişmeyi sağlamaktır. Bunun için KOBİ'lerin gelişmesini sağlamak, tarımsal sanayiye yenileştirmek, iyi bir eğitimle insanların bilgi ve becerilerini artırmak, nakliyenin, iletişimin güçlendirilmesi hedef olarak görülmektedir. Azerbaycan'ın sanayi kuruluşları ve bu sektörde faaliyet gösteren bireysel girişimciler tarafından 2022 yılında 86,0 milyar manat (50,6 milyar ABD dolar) değerinde veya bir önceki yılın aynı dönemine göre %1,1 daha az sanayi ürünü üretilmiştir. Sanayinin petrol/gaz sektöründe üretim %2,5 azalmış, petrol/gaz dışı sektörde ise %7,1 oranında artmıştır. Sanayi üretiminin %75,4'ü madencilik sektöründe, %20,6'sı işleme sektöründe, %3,4'ü elektrik enerjisi, gaz ve buhar üretimi, dağıtımı ve tedarikinde, %0,6'sı su temini, atık arıtma ve işleme sektöründe gerçekleşmiştir.

Madencilik

Azerbaycan yeraltı kaynakları bakımından çok zengin bir ülkedir. Başlıca kaynakları, kurşun, çinko, bakır, demir cevheri, barit, alüminyum, kobalt, arsenik, mermer, kireç taşı, siyanit, maden tuzu ve kaya tuzudur. Az miktarda altın ve gümüş gibi değerli madenler de bulunmaktadır. Ülkenin en büyük yeraltı zenginliği petrolden oluşmaktadır. Petrol (Azerbaycan Türkçesinde neft) ve doğalgaz, Bahar, Kum Adası, Neft Taşları, Neftçala ve Sangaçal'da çıkarılmaktadır. Azerbaycan ekonomisinin en önemli ayağını petrol ve gaz oluşturmaktadır. 2022 yılında ham petrol üretimi 32,6 milyon ton, gaz üretimi 46,7 milyar m3 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılının aynı dönemine göre maden sektöründe petrol üretimi %5,8 azalmış, doğal gaz üretimi ise %6,4 oranında artmıştır.

Enerji

ÜRÜN ADI	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Elektrik (milyar kw/saat)	24,3	25,2	26,1	25,8	27,9	28,9
Ham Petrol (milyon ton)	38,7	38,8	37,5	34,6	34,6	32,6
Doğal Gaz (milyar m ³)	28,6	30,5	35,6	36,7	43,9	46,7

PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER

İş Kültürü

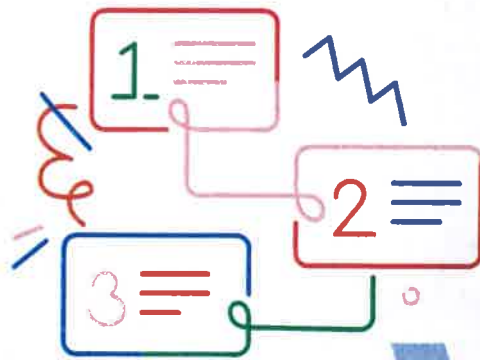
Azerbaycan'ın Türk dili kullanan ülke olması hasebiyle Türk işadamlarının kolaylıkla ilişki kurdukları ve sonucunda yazılı olmayan anlaşmalar yapmaları ticari yaklaşım ve iş kültürü açısından sıkıntılar yaratmaktadır. Şöyle ki, yapılan sözlü anlaşmalar taraflar arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar sonucunda ticari riski ve hakları hukuki alanda savunma konusunda zafiyet yaratmaktadır. Bu sebeple, Türk işadamları ülkede ticari ilişkilere başlamadan önce mutlaka yerel mevzuata hakim bir hukuki danışman ile işbirliği yapmalarında fayda görülmektedir.

Para Kullanımı

Azerbaycan'da milli para birimi olan manat 15 Ağustos 1992 tarihinden itibaren ülkenin resmi para birimi olarak kabul edilmiştir. Azerbaycan'da Bakü şehri başta olmak üzere, diğer büyük şehirlerde de kredi kartlarının kullanımı son yıllarda artmıştır.

Pasaport ve Ülkeye Geçici Giriş Vizesi Uygulaması

2020 yılı 25 Şubat tarihinde Bakü'de imzalanan ve 13 Ağustos 2020 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Karşılıklı Vize Muafiyeti Anlaşmasına göre, umuma mahsus pasaport sahibi her iki ülke vatandaşları, ülkeye giriş tarihi itibarıyla pasaport geçerlilik süresinin en az 6 ay olması kaydıyla, karşılıklı olarak ülkede vizesiz kalma süresi 90 gün olarak belirlenmiştir. Diğer taraftan, 01 Nisan 2021 tarihi itibarıyla ise Türkiye ve Azerbaycan vatandaşlarının yeni tip kimlik kartlarını kullanarak 90 gün kalış süreli vizesiz turistik seyahat gerçekleştirmelerini sağlayan uygulama yürürlüğe girmiştir.

Resmi Tatiller (milli gün vb.) ve Mesai Saatleri

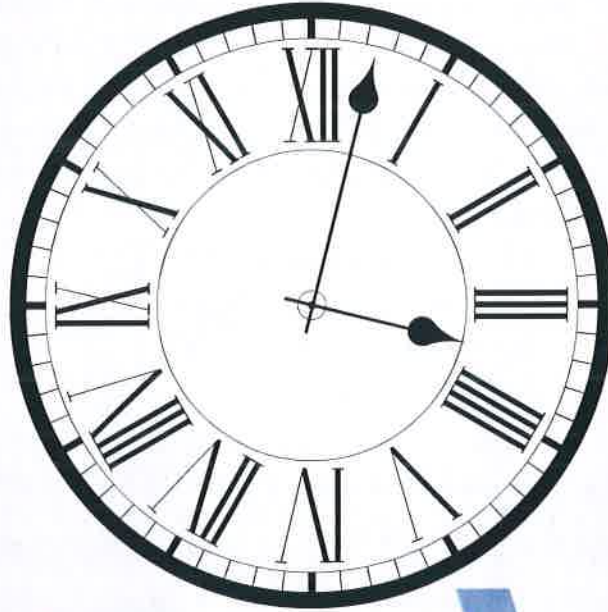
RESMİ TATİL GÜNLERİ	
Yılbaşı	1-2 Ocak
Şehitler Anma Günü	20.Oca
Uluslararası Kadınlar Bayramı	08.Mar
Nevruz Bayramı	20-24 Mart
Faşizme Karşı Zafer Günü	09.May
Cumhuriyet Günü	28.May
Milli Kurtuluş Günü	15.Haz
Silahlı Kuvvetler Günü	26.Haz
Zafer Günü	08.Kas
Bayrak Günü	09.Kas
Dünya Azerbaycanlılarının Dayanışma Günü	31.Ara
Ramazan ve Kurban Bayramları	İki Gün Resmi Tatil Uygulanır.

Not: Azerbaycan İş Kanunu'na göre, resmi tatil günlerinin Cumartesi veya Pazara denk gelmesi durumunda, bir sonraki haftanın ilk iş günü resmi tatil sayılmaktadır.

A.C. İş Kanunu'nun 89. ve 90. maddeleri gereği Azerbaycan'da günlük normal çalışma süresi 8 saatten fazla olamaz ve iki günlük tatili (hafta onu) olan beş günlük iş haftası belirlenir. Günlük normal çalışma süresine uygun olan haftalık normal çalışma süresi ise 40 saatten fazla olamaz.

Yerel Saat

Türkiye ile Saat Farkı Azerbaycan 1 saat ileri

ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

Şirket Türleri

Azerbaycan'da yabancı vatandaşlar %100 yabancı sermayeli şirket, ortaklı şirket veya şube/temsilcilik kurabilirler. Şirket, şube veya temsilcilik kurulması işlemleri Azerbaycan Cumhuriyetinin 12 Aralık 2003 tarih ve 560-IIQ sayılı "Tüzel Kişilerin Tescili ve Devlet Siciline Alınması Hakkında" Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu'na (<http://www.e-qanun.az/framework/5403>) uygun olarak düzenlenir. Azerbaycan Cumhuriyetinde yabancı vatandaşların şirket kuruluşu işlemleri, yabancı tüzel kişilerin şube/temsilciliklerinin devlet kaydının yapılması, Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasından, söz konusu Kanundan, Azerbaycan Cumhuriyeti Mülki Mecellesinden, ayrıca Azerbaycan Cumhuriyeti diğer ilgili mevzuat düzenlemelerinden ve Azerbaycan Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası anlaşmalardan oluşmaktadır.

Şirket Kurma Prosedürü

Ticari tüzel kişilerin kaydının yapılabilmesi için ilgili tüzel kişi temsilcisinin (veya temsilcilerinin) "ASAN Hizmet" (<https://www.asan.gov.az/az>) merkezlerine dilekçeyle başvurmaları ve gerekli belgeleri (<https://www.asan.gov.az/az/category/asan-xidmetler/kommersiya-huequqi-sexslerin-ve-vergioedeyicilerinin-qeydiyyati>) ibraz etmeleri gerekmektedir.

Sigorta

A.C. Sosyal Sigorta Hakkında Kanun (<http://e-qanun.az/framework/3813>) gereği, sigorta primleri işçi ve işveren tarafından karşılanmaktadır. Oransal olarak herhangi bir devlet katkısı bulunmamaktadır. Fakat, Kanunla belirlenen A.C. Çalışma ve Halkın Sosyal Koruması Bakanlığı Devlet Sosyal Müdafaa Fonu'nun Bütçesine Devlet Bütçesinden her sene transfer yapılmaktadır. Söz konusu devlet katkısı, Fon'un bütçe dengesini sağlamak, prim karşılığı olmadan, özellikle Sovyetler döneminde çalışmış emeklilerin aylıklarının karşılanması için yapılmaktadır.

İşverenler çalıştırdığı sigortalılara ilişkin sigorta primlerini hesap ederek takip eden ayın en geç 15'ine kadar A.C. Ekonomi Bakanlığına bağlı Devlet Vergi Hizmeti banka hesaplarına yatırır, sonrasında Ekonomi Bakanlığı, Çalışma ve Halkın Sosyal Koruması Bakanlığı Devlet Sosyal Müdafaa Fonu'na aktarma yapar. Her üç ayı takip eden ayın 20'sine kadar ise (Nisan, Temmuz, Ekim, Ocak) işveren kendisine verilen elektronik şifre ile işçilerin adlarını, sigorta numaralarını ve aylık maaşlarını ay bazında kurumun sitemine işler.

Prim Oranları

PRİM ORANLARI		
	Tüm sektörler için 01.01.2019'dan önceki uygulama Kamu sektörü ile petrol sektörü için 01.01.2019 sonrası uygulama	01.01.2019'dan itibaren 7 yıllığına özel sektör ve petrol dışı sektör için uygulama
Aylık ücretten Sosyal Sigorta Primi İşveren Payı	22%	200 AZN altında aylık ücret için: %22 200 AZN üstü aylık ücret için: 44 AZN + 200 AZN üstü miktarın %15'i
Aylık ücretten Sosyal Sigorta Primi İşçi Payı	3%	200 AZN altında aylık ücret için: %3 200 AZN üstü aylık ücret için: 6 AZN + 200 AZN üstü miktarın %10'u
İşsizlik sigortası işveren p	0,5%	0,5%
İşsizlik sigortası işçi payı	0,5%	0,5%
Sağlık sigortası işveren p.	%2 (01.01.2021'den itibaren)	%2 (01.01.2021'den itibaren)
Sağlık sigortası işçi payı	%2 (01.01.2021'den itibaren)	%2 (01.01.2021'den itibaren)
Aylık ücretten gelir vergisi	01.01.2019'dan önce 173 AZN'ye kadar muaf, 01.01.2019'dan sonra 200 AZN'ye kadar muaf (Şehit çocuklarına 200+400 muaf) 200-2500 AZN arası ücretin %14'ü 2500 AZN üstü: 322 AZN + 2500 AZN üstü miktarın %25'i	8000 AZN altındakiler için tam muafiyet 8000 AZN üstündeki aylık ücret için %14 gelir vergisi ödenecek

Bankacılık Mevzuatı

Azerbaycan Cumhuriyetinin Bankalar Hakkında Kanunu (<http://www.e-qanun.az/framework/5825>) Azerbaycan'da bankacılık sisteminin hukuki altyapısının uluslararası standartlara uyarlanması, ekonomide bankacılık hizmetlerinin rolünün artırılması, banka mevduat sahiplerinin ve kreditorlarının savunmasının güçlendirilmesi ve genel olarak bankacılık sisteminin istikrarlı ve güvenli faaliyetinin sağlanması amacıyla bankaların iç yönetimi, faaliyetlerinin düzenlenmesi ve kaldırılması ilke, kural ve normlarını belirlemektedir. Azerbaycan'da Merkez Bankasının dışında iki devlet bankası daha vardır: Azerbaycan Beynelhalk Bankası-ABB (%51,1'i devletin) ve Azer-Türk Bank (%75'i devletin). Bunların dışında 28 özel banka ülkede faaliyet göstermektedir. Azerbaycan'da Türk sermayeli ya da ortaklı bankalar da faaliyet göstermekte ve bilgi birikimi ve tecrübeleriyle ülke ekonomisine hizmet etmektedirler. Bu bankalar Ziraat Bankası ortaklığı ile kurulan Ziraat Bankası, Azer-Türk Bank (%12,4 pay), Yapı Kredi Bankası ve Azerbaycan Sanayi Bankası (Azersun Holdinge bağlı) dır. Ülkede ikincil piyasalar gelişmemiştir. Bono, poliçe ve çek gibi kambiyo senetleriyle ilgili yasal düzenlemeler bulunmamaktadır. Bu durum ödemelerin nakit olarak yapılmasına sebebiyet vermektedir.

2015 yılının sonuna kadar bankaların harici ve dahili her türlü işlemleri Azerbaycan Merkez Bankası'nın denetim ve kontrolüne tabi tutulmaktayken, 2016 yılından itibaren sözkonusu yetkiler Azerbaycan Cumhuriyeti Maliye Pazarlarına Nezaret Palatası'na (Finans Piyasalarının Denetleme Odası) devredilmiş olup, 2019 yılında söz konusu kurum kaldırılarak yetkileri tekrar Azerbaycan Merkez Bankası'na devredilmiştir. Azerbaycan Mevzuatına göre; firmaların bankalarda hesap açmaları durumunda mutlaka bağlı oldukları yerel vergi organlarına rapor etmeleri gerekir. Mevcut kambiyo mevzuatına göre; yerli ve yabancı gerçek ve tüzel kişiler gümrük işlemlerine uyarak sınırsız olarak dövizi Azerbaycan Cumhuriyeti'ne getirebilirler. Yerli ve yabancı gerçek ve tüzel kişiler toplamı 10.000 (on bin) ABD doları karşılığı olan dövizi gümrük birimlerinde sözlü beyan etmekle Azerbaycan Cumhuriyeti'nden nakit olarak çıkarabilirler. Yerli ve yabancı gerçek ve tüzel kişiler 10.000 (on bin) ABD doları eşdeğeri tutarından 50.000 (elli bin) ABD doları eşdeğeri tutara kadar olan dövizi daha önce Azerbaycan Cumhuriyeti'ne nakit olarak getirilmesine ilişkin gümrük belgelerini ve yazılı olarak beyannameyi gümrük birimlerine ibraz ederek Azerbaycan Cumhuriyeti'nden nakit olarak çıkarabilir. Yukarıda belirtilen durumlar dışında, diğer hallerde dövizin yerli ve yabancı gerçek ve tüzel kişiler tarafından Azerbaycan Cumhuriyeti'nden çıkarılması sadece müvekkil bankalar ve PTT aracılığıyla aktarma yolu ile gerçekleştirilebilir.

Vizeler (Çalışma, oturma izinleri, geçici çalışma vizesi, başvuru merci gibi bilgiler)

Yabancı işçi çalıştırma ve oturma izinleri Azerbaycan Cumhuriyeti Göç Kanunu (<http://e-qanun.az/framework/46959>) ile düzenlenmektedir. Söz konusu kanunun uygulanması Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Migrasiya (Göç) İdaresi tarafından yürütülmektedir. Çalışma izni ve oturma izinleri alınması için söz konusu İdareye başvuruda bulunmak gerekmektedir. Başvuru prosedürü, belgeler ve harç miktarları hakkında (<https://www.migration.gov.az/>) web sitesinden detaylı bilgi temin edilebilir. (Çalışma izni yıllık harç miktarı 1.000 manat, oturma izni yıllık harç miktarı ise 120 manattır.)

Azerbaycan'da yabancı sermayeli bir şirket kurulması halinde veya yurtdışında kurulan bir şirketin Azerbaycan'da şubesinin açılması halinde şirket yöneticisi ve yardımcısı çalışma izninden muaf tutulmaktadır. Bahse konu şahısların yalnızca oturma izni için başvuru yapmaları gerekmektedir. A.C. İş Kanunu (<http://e-qanun.az/framework/46943>) gereği, işçi ve işveren arasındaki iş ilişkisi A.C. Çalışma ve Halkın Sosyal Koruması Bakanlığı elektronik bilgi sistemine entegre edilmiş sözleşme (elektronik sözleşme) ile yasal geçerlilik kazanmaktadır. Bunun dışındaki iş ilişkileri İş Kanunu kapsamı dışında olup, oluşan anlaşmazlıklar mahkeme yoluyla çözümlenebilmektedir.

KAYNAKÇA

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Azerbaycan>
Türkiye İhracatçılar Birliği, 2023 Raporu
Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2022 Verileri
Kolay İhracat Platformu Verileri
<https://www.stat.gov.az/>
<https://www.bbc.com/news/world-europe-17043424>
<https://azerbaijan.az/>

